

**Ethica Amoris, Sive Theologia Sanctorum, Magni
Præsertim Augustini, Et Thomæ Aquinatis**

Circa Universam Amoris & Morum Doctrinam, Adversus Novitias Opiniones
Strenuè propugnata, Et In Materiis Principaliter Hodie Controversis
Fundamentaliter discussa

De Generalibus Principiis Amoris Et Morum - Prolegomena septem,
Librosque undecim complectens

Henricus, de Sancto Ignatio

Leodii, 1709

Caput XVI. Alliquid ad jus naturale pertinens inculpate ignorari potest
ignorantiâ speculativâ , præsertim in abstrusioribus; sed vix aut ne vix
quidem unquam aliquid ejusmodi censendum est ignorari ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73187](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73187)

Angelus adstantis dixit: Ne turberis; isto enim, licet multa bona fecerit, tamen per illud vitium, quod Apostolus vocat immunditiam, cuncta fœdavit.

103 Nec magis, imò minùs excusandi sunt quàm puer, qui natus & educatus inter Paganos, majorum auctoritate & consuetudine deceptus, sine mali suspitione colit idola. Quem S. Augustinus in Plal. 64. à peccato non excusat, cum dicit: *Quid faceret puer natus inter Paganos, ut non culbret lapidem, quando illum cultum insinuaverunt parentes ejus? Inde prima verba audivit; illum errorem cum lacte suxit. Et quia illi qui loquebantur majores erant, & puer, qui loqui discebat, infans erat; unde poterat parvulus nisi majorum auctoritatem sequi, & id sibi bonum ducere, quod illi laudarent? Vult nihilominùs Augustinus, tales, ad Christum conversos, de eo veniam à Domino deprecari, cum Psalmista dicendo: *Sermoines iniquorum prevaluerunt super nos, & impietatis nostris in propitiabere.**

104 Nec magis excusandi sunt, quàm Tutus Lymeni, civis Hipponensis, vir fidelis & gravis, de quo S. Augustinus serm. 111. (per Doctores Parisienses olim adjecto) narrat, quòd cum nescio cui depositum neganti juramentum detulisset (delationem istam licitam existimans, sicut & hodie Casuistæ aliqui licitam censent) & hic pejerasset; *Tutus Lymeni ipsa nocte fuit exhibitus ad Judicem, & cum magno impetu atque terrore pervenit ad Presidentem Excelsam quendam, & admirabilem Virum, cui parebat Officium similiter Excelsorum. Fuit perturbatus retrò vocari, & interrogatus his verbis: Quare provocasti hominem ad juramentum, quem sciebas falsum esse juraturum? Respondit ille: Negavit mihi rem meam. Et responsum est illi: & nonne melius erat, ut rem tuam, quam exigebas, perderes, quàm animam istius hominis falsâ juratione perimeres? Prostratus jussus est cadi. Cesus est tam graviter, ut in dorso evigilantis vestigia plagarum apparent. Sed dictum est illi, postquam emendatus est: parvum decepta innocentia tua. De cetero cave ne facias. Fecit quidem ille magnum peccatum (ergo non taliter innocens fuit, quin mortaliter deliquerit, sed hoc sensu innocenter, & quia ignorantè) & emendatus est, id est graviter punitus. Sed multò gravius peccatum faciet qui, post illum meum sermonem, & istam meam admonitionem, & exhortationem, tale quid fecerit. Ubi eximius P. Christianus Lupus in dissert. de opin. probab. c. 10. sapienter advertit, quòd verba ista, parvum innocentia tua, edicunt Tutum Lymeni peccasse ex ignorantia. Hæc verba, multò gravius peccatum faciet, &c. edicunt Hipponensis populi plures fuisse in eodem errore. Denique verba, fecit ille magnum peccatum, evincunt ipsum peccasse mortaliter. Quo ergo colore puorum illorum impudicitia magis excusari potest per ignorantiam, quàm delatio illa juramenti in Tuto Lymeni?*

Tom. I.

Denique quòd similes impudicitia per ignorantiam excusandæ non sint, Augustinus docet in inchoata expositione super epistolam ad Romanos: *Quid agimus de iis, qui cum baptismi Sacramenta pueri vel infantes perceperunt, postea negligenter educati, per ignorantia tenebras vitam turpissimam ducunt, nescientes omnino quid Christiana disciplina jubeat, aut vetet, quid polliceatur, & quid minetur, &c. An audebimus peccata eorum propterea non ignorantia peccato deputare, quia baptizati peccaverunt, cum omnino ignorantes, & omnino, quemadmodum dicitur, ubi caput haberent nescientes, in magno errore peccaverint. Ubi, ut etiam Christianus Lupus benè advertit, "agit in quosdam asserentes nulla esse posse peccata ignorantia" (peccata utique verè imputabilia) " & ipsos revincit per ignorantem impudicitiam quorundam indiscipline educatorum juvenulorum. Affirmat ipsam omnino procedere ex ignorantia, & tamen per pœnitentia Sacramentum debere deleri; ideòque esse peccata mortalia. Et certè isti nebulonculi suis immunditiis quærunt latebras, erubescunt de ipsis; ideòque naturaliter vident esse turpia monstra. " Certè quòd per pœnitentia medicinam ejusmodi peccata curanda sint, Augustinus adeò frequenter evidenterque repetit in contextu, ut omnino fallantur, qui putant solùm esse peccata materialia. Nullam certè impudicitiam à mortali excusat Apostolus Ephes. 5. v. 5. cum dicit: *Hoc autem scitote, intelligentes quòd omnis fornicator, aut immundus... non habet hereditatem in regno Dei.* Nec unquam in epistolis suis aliquam impudicitiam excusat, sed in omnibus universaliter damnat, nullâ uspiam additâ exceptione, vel exceptionis indicio. Nec certè est quòd sibi quisquam de ignorantia blandiatur, quia quidquid sit in speculatione, deturbe, an non detur inculcata similibus ignorantia; nullus in praxi securus esse potest, ignorantiam suam inculpatam fuisse: cum nullus securus esse queat de non data ulla culpabili causa istius ignorantia, vel per inordinatam voluntatis ad creaturas adhesionem, vel per neglectam legis æternæ sufficientem considerationem, vel per neglectum aliquid eorum quæ cap. 13. necessaria diximus, ad hoc ut ignorantia censeatur invincibilis & inculcata.*

CAPUT XVI.

Aliquid ad jus naturale pertinens inculpatè ignorari potest ignorantia speculativa, præsertim in abstrusioribus; sed vix aut ne vix quidem unquam aliquid ejusmodi censendum est inculpatè ignorari ignorantia practicâ. Omne proinde quòd deliberatè sit contra jus naturale, peccatum est.

Sensus est, quòd aliqua jus naturale concernentia ignorari possint absque culpa, quando scientia ignorantia opposita, hic & nunc necessaria non est ad propriam directionem

Q999

nem in agendis, vel omittendis (sic enim Moralialis v. g. absque ulla culpa ignorat jura maritalia; casus etiam difficiles & controversos de contractibus v. g. licet ignorat, qui non vult eos celebrare) sed quando scientia ignorantiae opposita, hic & nunc necessaria est ad praxim, vix unquam, imò nunquam aliquis ab omni culpa excusandus est, si id quod voluntarie facit, sit contra jus naturale, licet solum sit contra conclusiones remotas ex communibus principiis illius deductas. Tametsi enim fieri queat quòd peccatum, quod alioqui forsitan mortale esset attentam materiã, hic & nunc mortale non sit, ob tantam diligentiam adhibitam ad superanda cognoscendae veritatis impedimenta, ut ea quae superest negligentia nonnisi levis sit, leviter proinde culpabilis: tamen id quod fit ex tali ignorantia, vix, aut ne vix quidem unquam est absque omni peccato formali. Ita post multam diuturnamque considerationem sentio cum concordia Veterum plurimumque gravissimorum Modernorum sententia, communique Sanctorum Theologia.

§. I.

Afferio probatur ex Scriptura.

108 **I**mprimis ex eo quòd Scriptura nunquam excuset ea quae voluntarie fiunt contra legem naturalem (liquidem nullibi invenitur aliquod istius excusationis indicium, sive in veteri, sive in novo Testamento) imò (uti doctissimi vir Antonius Charlasius, Romae anno 1695. cum approbatione Magistri S. Palatii Apostolici, magnisque Romanorum Theologorum elogio impressus, in disput. Theolog. de opinionum defectu c. 25. advertit) videmus in Scripturis sacris à Deo multa puniri, in quibus nullam fuisse culpam crederemus, nisi poena ipsa culpam indicaret, aut nisi Spiritus sanctus doceret culpam fuisse. Nam, ut exempla alia praetermittam, quis in celebri Eliphazii Themanitis cum Jobo congressu, in quo adeò obscura erat Jobi innocentia, ut (teste Augustino in Plal. 103.) nemo Jobum non arguisset gravis criminis, dum tam altè de Deo conqueri (quod profectò est contra jus naturale) murmurare, innocentiamque suam tueri videbatur, nisi inerrabilis Judex, seu Veritas ipsa sua ipsum sententiã absolvisset? Quis econtra Eliphazium divini juris causam adversus Jobum laudabiliter egisse, seu Dei justitiam vero zelo, mercedeque digno propugnasse, non sibi persuasisset, nisi ejusdem Judicis sententiã damnatus fuisset? Ita tamen factum divina testatur Scriptura. Quam expendens S. Gregorius Papa l. 35. Moral. c. 5. & 6. *Auditus* (inquit) *cunctis sermonibus Job, cognitis etiam responsionibus amicorum, libet ad interni Judicis sententiam speculationem mentis nostrae convertere, eique dicere: Ecce Domine utraque in conspectu tuo differentiam partes audimus, & Job quidem in hoc certamine virtutis*

sua facta revolvere, & amicos ejus contra eum cognovimus tua justitia gloriam defensare. Inter hac autem quid nostra mens sentiat agnoscat. Neque enim possumus eorum nos dicta reprehendere, quos defensionis tuae cognovimus deseruire. Sed ecce assistunt partes, expectant sententiam. Profer ergo Domine ex invisibili regula subtilissimum tuae discretionis examen, & quis in contentione ista sit rectius locutus, ostende. Sequitur: "Postquam autem locutus est Dominus verba haec ad Job, dixit ad Eliphaz Themanitem: Iratus est furor meus in te, & in duos amicos tuos. Quoniam non estis locuti coram me rectum, sicut servus meus Job. O Domine! judicii tui sententia indicat, quantum à luce tuae rectitudinis caecitas nostra discor-dat. Ecce, te Judice, beatum Job victorem esse cognovimus, quem in te peccasse loquendo credebamus.... Et quidem quantum ad humanae judicis in verbis suis amici ejus multo illo rectius dixisse crederentur, sed Veritas aliam ex occulto regulam proferens, ait: "Non estis locuti coram me rectum, sicut servus meus Job. "Coram me, ait, id est intus, ubi sepe multorum vita displicet, quae etiam foris hominibus placet.... nimirum quia plerumque in conspectu hominum recta via creditur, etiam quae à veritatis itinere depravatur. Ecce Eliphaz, cum sociis, à Deo condemnatus in puncto remotissimo juris naturalis, in quo usque adeò probabilis videbatur ignorantia ipsius, ut omni humano judicio, laudabiliter egisse creditus fuisset, nisi Veritatis sententiã, non obstante probabilissimã ipsius ignorantia, condemnatus fuisset, velut iram Dei promeritus. Et ecce hinc radix alta Christianae humilitatis, dum Christianus hinc discit, ibi etiam justo judicio frequenter se condemnari, ubi laudabiliter se egisse putat, tam longae vias suas esse à viis Domini, ut sicut exaltatur caelum à terra, sic exaltatae sint cogitationes Dei à viis & cogitationibus hominis, saepeque apud Deum deficere, quod profectus putatur esse.

Secundò probatur ex Matth. 15. ubi Judaei 110 arguuntur velut culpabiles, in eo quòd contra jus naturae practice sequebantur sententiam Scribarum & Phariseorum, docentium filios non deesse obligationi erga parentes indigentes, Deo vovendo, seu offerendo ea quae necessaria erant sublevandae parentum necessitati. Quòd enim per hoc excusati non fuerint, Salvator aperte declarat, caecos in praecipitum cadentes vocando non solum Scribas & Phariseos, sic populum docentes, sed & populum doctrinam istam sequentem: *Caecus sicaco ducatum praestet, ambo in peccati foream cadunt.* Tametsi Scribae & Pharisei in populo Judaeorum tanta à scientia & sanctitatis opinione forent auctoritatis, ut respectu istius populi non daretur humanitatis major, istamque ipsi sententiam rationibus valde plausibilibus fulcirent, à suisque praedecessoribus accepissent, quibus in Cathedra Moysi legitime

succedebant. Catum proinde illum circumstantia illa per accidens obscurum reddiderant; tamen alii per se clarum.

111 Tertiò probatur ex sacris Oraculis, quibus Sapientia aeterna, quæ est ipsa Veritas & lex aeterna (cujus signaculum est lex naturalis) sui cognitionem offert omnibus, ritè volentibus eam accipere; adeoque remouentibus obstacula illius, & adhibentibus media ad eam accipiendam requisita. Quid enim ad id demonstrandum evidentiùs, quam quod de Sapientia illa dicitur Proverb. 1. *Foris quæ adicat, in plateis dat vocem suam: in castris turbarum clamiat, in foribus portarum urbis profert verba sua, dicens: Uiquequò parvuli diligitis infantiam, & stulti ea quæ sibi sunt noxia cupiunt, & imprudentes odibunt scientiam? Convertimini ad correptionem meam: en proferam vobis spiritum meum, & ostendam vobis verba mea. Ego diligentes me diligo, & qui manè vigiliant ad me, inveniunt me.* Sap. 6. *Concupiscite ergo sermones meos, diligite illos, & habebitis disciplinam. Clara est, & qua nunquam marcescit sapientia, & facile videtur ab his qui diligunt eam, & inveniuntur ab his qui querunt illam. Præoccupat qui se concupiscunt, ut illis se prior ostendat. Qui de luce v. glaverit ad illam, non laborabit: assidentem enim illam foribus suis inveniet... Et qui vigila veritè propter illum, cido securus erit. Quomam dignos se ipsa circumquærens, & in vis ostendit se illis hilariter, & in omni providentia occurrit illis.* Eccli. 1. *Fili concupiscens sapientiam, conserva justitiam, & Deus prabeat illam tibi.* Cap. 2. *Quis timet Dominum, diligit illum, & illuminabuntur corda vestra... Qui diligunt eum, replebuntur lege ipsius.* Prov. 2. *Si sapientiam invocaveris, & inclinaveris cor tuum prudentie: si quaesieris eam quasi pecuniam... tunc intelliges timorem Domini, & scientiam Dei invenies... Tunc intelliges justitiam, & judicium, & aequitatem, & omnem sententiam bonam.* Sap. 3. *Qui consistunt in illum, inveniunt veritatem.* Non potuit certè evidentiùs aeterna Sapientia cognitionem sui omnibus sui amatoribus & in se confidentibus offerre. Sine ulla ambiguitate tot divina promissa certos nos faciunt, quòd sicut sol omnes illuminat qui ad lucem ipsius recipiendam se ritè disponunt, lucisque obstacula remouent; sic aeterna Sapientia, seu justitiæ Sol suæ lucis participes facit omnes, qui dispositiones ad id necessarias adhibent, impedimentaque remouent; ipsos (inquam) lucis suæ participes facit, saltem quantum opus est, ut nihil per ignorantiam faciant contra aeternam justitiam, sapientiamque. Nam, ut Sapiens ait Sap. 9. *divina Sapientia scit omnia; & intelligit, & deducet me in operibus meis sabriè, & custodiet me in sua potentia.* Et Psal. 24. *Evellat de laqueo pedes meos.* Prov. 2. *Custodiet rectorum salutem, & proteget gradientes simpliciter, servans semitas justitiæ, & vias Sanctorum custodiens... ut eruaris à via mala, & ab homine qui perversa loquitur.* Quia, ut c. 3. Tom. I.

dicitur, *Dominus erit in latere suo, & custodiet pedem tuum, ne capias.* Et ideo non ardeantur grossi tui, & curculio non habebis offendiculum. Ibid. c. 4. *Dicit enim inveniendus se significationem, ut fugiant à facie arcus, ut liberentur dilecti sui.*

Dixi quantum opus est, ut nihil per ignorantiam faciant contra sapientiam & legem aeternam. Non enim absolute necesse est, quòd is qui se ritè disponit, obstaculaque remouet, totus legis naturalis cognitionem accipiat: utpote quam plerique etiam sanctissimi non acceperunt; neque cognitio illa necessaria est ad legem aeternam non transgrediendam: cum Deus innumereis modis legis illius amantes sic dirigere possit, ac protegere, ut nihil contra eam faciant, vel scilicet ipsius cognitionem tribuendo per gratiam illuminantem, vel per doctrinam, per exempla, per scripta aliorum, vel per hoc quòd ipsis ingerit dubium vel suspicionem aut timorem mali, docetque in dubiis tutius eligendum; vel per hoc quòd offendicula, peccatique occasiones remouet, vel ad lapsum inclinosos supposita manu sustinet, ne collidantur, &c. Hoc est enim quòd significant sacra Otacula proximè telata. Si quis ergo saltem hoc modo non præservetur à violatione legis aeternæ, signum est quòd divinæ lucis & protectionis obstacula non removeat, nec ad eam ritè dispositus sit. Ignorantia proinde & lapsus ipsius non est inculpabilis, nec invincibilis, sed in causa illa omnino vincibilis & culpabilis.

§. II.

Similiter probatur ex Patribus.

112 Origenes namque l. 1. contra Celsum, in-
excusabilem in divino judicio pronun-
tiat, quisquis contra legem omnium mortalium
animis insuam, id est naturalem, aliquid facit:
Introducentes justum Dei judicium explo-
derentur, cum ipsis peccatorum poenis, nisi com-
muns omnium se suis præsumptioni de morali
disciplina haberet insuam. Quapropter non est
mirandum, Deum eorum quæ per P. opheras &
Servatorem docuit, semina inardisse omnium
mortalium animis, ut in divino judicio sui inex-
cusabilis, habens mandatum legis scriptum in
co. de suo.

113 Hieronymus l. 1. adversus Pelag. c. 10. con-
tra legem naturalem facta, tanta cum gene-
ralitate damnat, ut ne quidem concubitum
Lot cum filiabus suis (licet ex ignorantia facti
commissum ex ebrietate) à vitio excuset.
Ergo longissimè absuit ab excusandis factis
contra legem naturalem ex ignorantia juris.
Nec in hoc parvifacienda est autoritas ipsius,
licet quoad ignorantiam facti non recipiatur.
Quia quoad ignorantiam juris, ipsum secuti
sunt alii Patres, licet non quoad ignorantiam
facti; uti videre est in Augustino, qui licet
facta per ignorantiam juris naturalis nunquam
excuset, excusat tamen facta per ignorantiam

facti l. 2. contra Cresconium : Si unica ex lairocino nesciens vestiretur , ex eo sit iniquitatis vestis illa , ex quo cognoverit ; & ipse iniquus , nisi abjecerit . Et qui nesciens uxorem duxit alienam , ex illo sit adulter , ex quo cognoverit , nisi discesserit .

114 Verum-enimverò facta per ignorantiam juris naturalis nusquam excusat Augustinus ; ubicumque de iis agit , ea damnat , tamquam facta per ignorantiam vincibilem , voluntariamque . Nullus est enim (ait conc. 25. in Pl. I 18.) qui faciat alteri injuriam , nisi qui sibi fieri nolit , & in hoc transgreditur naturæ legem , quam non sinitur ignorare (si agat debita cum reflexione) dum id quod facit , non vult pati .

115 Enarratione quoque in Pl. 57. Quis de justitia in te rogatus , quando non habet causam , non facile respondet , quid sit justum ? Quandoquidem manu formatoris nostri in ipsis cordibus Veritas scripserit : quod tibi non vis fieri , ne facias alteri . Hoc & antequam lex daretur , nemo ignorare permissus est , ut esset unde judicaretur , etiam quibus non esset data . Sed ne sibi homines aliquid defuisse quererentur , scriptum est in tabulis , quod in cordibus non legebant . Non enim & scriptum non habebant , sed legere volebant . Oppositum est oculis eorum , quod in conscientia videre cogentur , & quasi forinsecus admodum voce Dei , ad interiora sua homo compulsus est .

116 Sermone 44. de divers. c. 6. Justitia (æterna utique , in lege naturali descripta) præstò est justè viventi : secundum ejus regulam videt quemadmodum justè vivat : & sicut justus , bene vivendo , eam videt ; ita injustus , malè vivendo , eam non videt . Nam & ille justè vivit , cum eam videt , ut secundum eam actus suos dirigat : quia nisi secundum justitiæ regulam direxerit actus suos , in errorem iniquitatis impingitur . Atqui agens contra jus naturæ , etiam in remotioribus , non dirigit actus suos secundum regulam justitiæ æternæ . Ergo in errorem iniquitatis impingit . Nec esse potest nisi injustus . Quia , ut ait in Plal. 61. cum sis injustus , esse non potes justus , nisi convertendo te ad quandam justitiam (incommutabilem utique) a qua si recedis , injustus es ; ad quam si accedis , justus es .

117 Lib. 3. de lib. arb. c. 19. loquens de ignorantia causata per peccatum originale (juris proinde naturalis , non positivi , nec factorum) respondensque quæstioni hominum murmurantium contra Deum , & dicentium : Si Adam & Eva peccaverunt , quid nos miseri fecimus , ut cum ignorantia cecitate , & difficultatis cruciatibus nasceremur ? sic ait : quibus breviter respondetur , ut quiescant , & adversus Deum murmurare desinant . Rectè enim fortasse quererentur , si erroris & libidinis nullus hominum victor existeret : cum verò ubique sit præsens , qui multis modis per creaturam sibi Domino servientem aversum vocet , doceat æredentem , diligentem exhortetur , conantem

adjuvet , exaudiat deprecantem : non tibi deputatur ad culpam quod invitus ignoras , sed quod negligis querere quod ignoras . . . . Ita tua propria peccata sunt . . . . nulli enim hominum ablatum est scire utiliter querere , quod inutiliter ignorat , & humiliter confitentem esse imbecillitatem , ut quærenti & confitenti ille subveniat , qui nec errat dum subvenit , nec laborat . Et c. 20. Anima nostra facultatem habet , ut adjuvante Creatore seipsam excolat , & pio studio possit omnes acquirere & capere virtutes , per quas & à difficultate cruciante , & ab ignorantia cecitate liberetur . . . . non enim . . . . parum est accepisse naturale judicium , quo sapientiam præponat errori , & quietem à difficultati , ut ad hæc studendo perveniat . Quod si agere noluerit , peccati rea jure tenebitur , tamquam que non bene usa sit facultate quam accepit . Quamquam enim in ignorantia & difficultate nata sit (velut pœnis & effectibus peccati originalis) non tamen ad permanendum in eo quod nata est aliqua necessitate comprimitur . . . . Quandoquidem . . . . in ipsa ignorantia & difficultate liberam voluntatem petendi , & quærendi , & conandè non abstulit , daturus petentibus , demonstraturis quærentibus , pulsantibus aperturus . . . . Hanc proinde ignorantiam & difficultatem , studiosè & benevolens evincendam , ad coronam gloriæ valeat Deus præstare : negligentibus autem . . . . non ipsam ignorantiam in qua natus est . . . . pro crimine objicit ; sed quia in ea potius permanere , quam studio quærendi atque discendi . . . . ad veritatem . . . . pervenire voluerunt , justo supplicio vindicat . Igitur omnis ignorantia juris naturæ (juxta Augustinum) voluntaria est , culpabilisque , non quatenus in ea nati sumus (quomodo eam propriam voluntate non contraximus , sed alienam Protoparentis ; quod non sufficit ad peccatum actuale) sed quatenus eam non vincimus cum possemus , & deberemus . Quod enim non vincatur , in voluntariam hominis negligentiam Augustinus rejicit , tamquam qui bene usus non fuerit facultate petendi , quærendi & conandi , quam accepit .

Nec tamen naturalis facultas , seu potestas 118 quam cuilibet ad ignorantiam depellendam tribuit Augustinus , se solà sufficit (licet hoc ibi non explicet , quia dum libros illos de libero arbitrio conscripsit , à Semipelagianorum errore nondum ex toto immunis erat , prout ipse fatetur) quinimod ex iis quæ alibi tradit , certum est ad potentiam , completentem omnia necessaria ad ignorantiam illam actu depellendam , libeti arbitrii vires non sufficere , sed necessarium esse cælestè lumen , seu gratiam efficacem . Si enim ut sciat quemadmodum vivere debeat , sufficit ei liberum arbitrium . . . . evacuatur crux Christi , ait l. de nar. & grat. c. 40. Quis enim nesciat (inquit l. de spir. & lit. c. 35.) non esse in hominis potestate quid sciat ? Et ratio est quia sine gratia efficaci homines nunquam id agere volent , quod ad pellendam illam ignorantiam necessarium est , nec ad id requisita (cap. 13. memorata) unquam

praestabunt, prout ex Augustino offendimus l. 9. Nunquam v. g. ut oportet orabunt: si quidem & ipsa oratio inter gratia munera reperitur, ait epist. 194. alias 15.

119 Et hinc amplius ostenditur, omnem juris naturalis ignorantiam (juxta Augustinum) esse vincibilem: quia, ut verè talis sit, sufficit quòd vincibilis sit per gratiam, et si de facto vinci nequeat per naturam solam. Quemadmodum enim Dei mandata, licet ab hominibus in hoc statu servari nequeant per naturam, ex hoc nihilominus verè possibilia sunt, etiam respectu hominum gratia efficaci defitorum, quia ab ipsis vinci potest per gratiam, quã nullus destituitur nisi ob culpam; sic ignorantia juris naturalis, licet de facto vinci nequeat per naturam, ex hoc nihilominus verè est vincibilis, etiam respectu hominum gratia efficaci defitorum, quia ab ipsis vinci potest per gratiam, quã nullus destituitur, nisi ob culpam. Et hoc est quod Augustinus in lib. de corrept. & grat. atque ex Augustino docet S. Thomas 2. 2. q. 2. a. 5. ad 1. hinc verbis: *Si in potestate hominis esse dicitur aliquid excluso auxilio gratiae, sic ad multa tenetur homo, ad quae non potest sine gratia preparante... sed tamen hoc potest cum auxilio gratiae; quòd auxilium quibuscumque diviniùs datur, misericorditer datur; quibus autem non datur, ex justitia non datur, in poenam precedentis peccati, aut saltem originalis peccati, ut Augustinus dicit in lib. de corrept. & grat. Unde l. 2. de peccat. merit. & remiss. c. 17. Augustinus in hominum culpam refundit, quòd ipsis non detur gratia, quã innotescat quòd latebat: *Ut innotescat quòd latebat, & suave fiat quòd non delectabat, gratia Dei est, quae hominum adjuvat voluntates; quã ut non adjuventur, in ipsis causa est, non in Deo. Enimverò, ut ait l. de nat. & grat. c. 17. Deus non dat omnibus quibuscumque sapientiam, sed his omnibus qui sic petunt, & tantum petunt, quomodo & quantum res tanta petenda est. Quòd quisquis non facit, vitio suo non facit. Siquidem, ut ait c. 22. praevicatorum legis dignè lux deserit veritatis, quã desertus unque sit cecus, & plus necesse est offendat. Et c. 67. Justissima est peccati poena, ut qui sciens rectè non facit, amittat scire quid rectum sit, erretque etiam invitus.**

120 Et idèd epist. 105. ad Sixtum, *inexcusabilis est (inquit) omnis peccator, vel reatu originis, vel additamento propria voluntatis, sive qui novit, sive qui ignorat... quia & ipsa ignorantia, in iis qui intelligere noluerunt, sine dabo peccatum est; in iis qui non poterunt, poena peccati. Ergo in utrisque non est justa excusatio, sed justa damnatio.*

121 Nec tamen est aliquis in hac vita, qui prorsus impotens sit ad jus naturae intelligendum: quia licet plurimi id non possint potentia consequente, sive complectente omnia necessaria ad actu intelligendum; id tamen omnes possunt potentia antecedente: quia ad id possunt à Deo gratiam recipere; nec in hac vita gra-

tiae lumen unquam ita penitus ab hominum mentibus abscedit, ut non aliquo ipsius fulgore identidem illustrentur, cui si ut oportet auscultarent, plenius illuminarentur. Sed idèd non auscultant, imò ab eo sua se voluntate avertunt, quia affixivo creaturarum amore tenaciter alligantur. Et hoc est quod Augustinus docet in Psal. 6. dicens: *Ea est cecitas mentis, in quam quisquis datus fuerit, ab interiori Dei luce secluditur; sed nondum penitus, dum in hac vita est: sunt enim tenebra exteriores, quae magis ad diem iudicii pertinent, ut penitus extra Deum sit, quisquis cum vivit corrigi noluit. Et tr. 1. in Joan. Non idèd cogenti stulta corda, quasi absentem esse lucem, quia eam videre non possunt: ipsi enim propter peccata tenebrae sunt; quomodo positus in sole cecus, praesens est illi soli, sed ipse soli est absens.*

Denique ea quae contra jus naturae fiunt ex ignorantia prorsus invincibili, nusquam Augustinus damnat de peccato; imò l. 3. de lib. arb. c. 18. econtrà dicit: *An tanta fallacia est, ut caveri omnino non possit? Si ita est, nulla peccata sunt. Sed usque adèd indefinitè, & absque exceptione damnat quaecumque contra jus naturae fiunt, ut absque ulla exceptione addat ibidem: peccatur autem in illis per fallaciam, seu ignorantiam: caveri igitur potest. Ne quidem in iis excipit, seu excusat facta ex necessitate quadam, ex peccato originali proveniente. Dicit enim l. 1. oper. imperf. contra Julian. n. 105. *Multum erras, qui vel necessitatem nullam putas esse peccandi, vel eam non intelligis istius peccati esse poenam, quòd nullà necessitate commissum est... cogitare te existimo, quid appetendum, quid vitandum sit, in agenda vita, quanto labore discatur (loquitur ergo de remotioribus, quae sola magno labore discuntur) qui autem hoc nesciunt, ipsa boni appetendi malique vitandi ignorantia pariuntur peccandi necessitatem. Necessè est enim ut peccet, qui nesciendo quid facere debeat, quòd non debet facit. De quo genere malorum Deus rogatur, ubi dicitur: "Delicta juventutis meae, & ignorantiae meae ne memineris." Quòd genus delictorum si non imputares Deus justus, non ea sibi dimitti posceret homo fidelis. Et n. 6. Necessè est ut peccet, à quo ignoratur iniustitia (seu lex aeterna prohibens id quòd facit) nunquid idèd cum iustitiam cognoverit, non sunt ei remittenda peccata, quae ignorantia necessitate commissit?... Non est igitur impunitas in necessitate peccandi; sed ut non obstitit ista necessitas, donat Dei gratia... & praeteritam dimittendo iniquitatem, & optulando, ne intremus in tentationem.**

Rursus epist. 47. alias 154. indefinitè ac sine exceptione dicit: *Siquis bonum putaverit, quòd malum est, hoc putando utique peccat (ex vincibili proinde ignorantia putat) & ea sunt omnia peccata ignorantiae, quando quisque benè fieri putat, quòd malè fit. Quòd indefinitè ac sine exceptione non dicit, nec dicere potest de omnibus quae contra jus positivum igno-*

ranter fiunt; nec de iis quæ fiunt contra jus naturale ex ignorantia facti. Loquitur ergo de omnibus quæ contra jus naturale fiunt ex ignorantia juris. Ea proinde omnia fieri vult ex ignorantia vincibili.

124 Similiter de solis loquitur factis contra jus naturæ, scienter scientiâ facti, sed ignoranter ignorantia juris l. i. Retract. c. 15. dum indefinite dicit: *Qui nesciens peccavit, quia voluit fecit, etiamsi non quia voluit peccavit, nesciens peccatum esse quod fecit. Ita nec tale peccatum sine voluntate esse potuit; sed voluntate facti, non voluntate peccati; quod tamen factum peccatum fuit: hoc enim factum est, quod fieri non debuit.* Neque enim peccatum vult voluntate facti, qui aliquid contra jus naturale facit ex ignorantia facti, v. g. dum Jacob accessit ad Liam, accedere putans ad Rachel. Hoc enim voluit, quod cognovit; cognovit autem hoc quod bonâ fide putavit esse verum, utique se accedere ad suam. Voluit ergo accessum ad suam. Per consequens non fecit peccatum voluntariè voluntate facti, sicut qui sciens accedit ad non suam, nesciens id esse prohibitum. Aliter proinde Augustinus loquitur de iis quæ contra jus naturæ fiunt ex ignorantia facti, aliter de iis quæ contra illud fiunt ex ignorantia juris, etiam positivi. Quia nec ille, qui die prohibito v. g. comedit carnes, nesciens esse prohibitum, vult peccatum voluntate facti: cum id in quod fertur voluntas ipsius, non sit peccatum, sed simplex esus carniæ, qui de se non est peccatum. Verum-enimverò id in quod fertur voluntas ejus, qui voluntariè mentitur v. g. est peccatum; est enim & cognoscitur esse mendacium; quod ex se indispensabiliter est peccatum. Ergo talis vult peccatum voluntate facti; licet illud non velit (formaliter utique) voluntate peccati. Tamen enim nesciat formaliter se peccare, voluntariè mentiendo, equidem voluntariè facit id, quod de se est contra legem æternam. Et ideo voluntariè facit quod voluntariè facere non debet, nec potest. Per consequens non excusatur secundum Augustinum. Excusaretur autem si ignorantia ipsius foret invincibilis. Talem ergo ignorantiam Augustinus vincibilem censet, non invincibilem.

125 Et ideo peccatum propriè dictum (formaliter proinde tale, non materialiter duntaxat) l. 22. contra Faustum c. 27. definit; *dictum, factum vel concupitum* (deliberatè utique) *contra legem æternam*; per consequens definit, omnem verè mendacem, id est, qui deliberatè loquitur contra mentem; omnem verè perjurum, id est, qui deliberatè contra mentem falsum jurat; omnem verè fornicatorem vel adulterum, id est, qui deliberatè cognoscit non suam, solutam vel conjugio ligatam, formaliter peccare: quia verè & propriè vult & facit actum in ea ratione, in qua lex æterna illum prohibet, mendacium utique in ratione mendacii, perjurium in ratione perjurii,

fornicationem vel adulterium in ratione fornicationis vel adulterii. Nihil verò amplius requiritur ad peccatum verè ac propriè dictum, formaliter proinde tale, quàm deliberatè velle & facere actum, ea in ratione, in qua lex æterna illum prohibet: cum omnis ejusmodi actus, sit dictum, factum vel concupitum deliberatè contra legem æternam; omnis proinde actus ejusmodi sit verè & formaliter peccatum, non obstante ignorantia legis æternæ ipsium prohibentis: utpote quæ secundum illam definitionem censenda est vincibilis, non verò invincibilis, quæ sola excusat à peccato. Vide quæ ad ipsum confirmandum dicemus infra §. 5.

De mente itaque Augustini non est relictus 126 ambigendi locus. Et ideo ipsi indefinite subscribunt alii Patres communiter: S. Prosper sent. 309. & in respons. ad dub. 8. Genuesium, S. Fulgentius l. 1. de verit. prædest. cap. 20. Gregorius Magnus l. 1. Moral. c. 2. S. Idorus Hispal. l. 2. sent. c. 17. S. Bernardus l. de præcept. & dispens. c. 18. sicut & Innocentius III. cap. *per unas* de simonia, ubi definit eum qui in sui ordinatione per ignorantiam aliquid promiserat, simoniacum esse, ignorantia ejus non obstante. Unius Properi verba ex respons. ad dub. 8. Genues. referam: *Divinarum vocum auctoritatibus eruditi, gratias agamus Deo, qui dedit nobis spiritum fidei, consilii, & fortitudinis, scientiæ & pietatis, ac timoris sui: quæ bona si non dedisset nobis... cum his qui non cognoverunt Deum, aut, cum cognovissent, non sicut Deum glorificaverunt... sed hoc ipsum sua sapientia deputantes, stulti facti, obscurato corde, evanuerunt in cogitationibus suis; cum his, inquam, sederemus in tenebris, & in umbra mortis, nec querelam habentes de pœna, nec excusationem de ignorantia, nec præsidium de natura.*

Ista enim verò fuit Sacerdotum omnium ratio (ait clarissimus vir Charalafius de opin. delectu c. 25.) qui humiliter confessione, lachrymis ac voluntariis castigationibus studebant abolere, quæ ignoranter commiserant contra jus naturale, quæque nos fortè omni culpâ vacasse censeremus. Iste etiam communis Ecclesiæ sensus esse videtur, dum in Offertorio Missæ sic orare jubet Sacerdotes omnes: *Suscipe sancte Pater... hanc immaculatam hostiam, quam ego indignus famulus tuus offero tibi, pro innumerabilibus peccatis, offensionibus & negligentis meis, &c.* Neque enim Sacerdotes sancti innumera peccata, offensiones, negligentias committunt scienter, sed ut plurimum ignoranter vel inadvertenter; pro iis nihilominus veniam deprecantur, & sacrificium offerunt. Enimverò cum Deus non possit non odisse quidquid æternæ legi suæ adversatur; veri etiam amatores Dei non possunt non odisse quidquid legi æternæ, ac per consequens naturali (quæ descriptio est æternæ) contrarium admiserunt, illudque pro viribus per poenitentiam expiare, attendendo

(uti

(ut attendendum monet Augustinus de spir. & lit. c. 36.) quam in multis offendimus omnes, dum putamus Deo, quem diligimus, placere, vel non displicere quod facimus; & postea per Scripturam ejus, sive certâ & perspicuâ ratione communitis, cum didicerimus quod ei non placeat, pœnitendo deprecamur ut ignoscat. Plena humana vita est documentis talibus.

§. III.

Sanctis Patribus concinīs S. Thomas, concinīs & concors sententia veterum Theologorum. concinunt denique à Modernis nobilissimi.

128 **O**Mnem juris naturalis ignorantiam, etiam quoad remotiora, cognituque difficiliora, esse vincibilem, nec per eam à formali peccato excusari quemquam deliberatè agentem contra illud, perspicuè tradit S. Thomas quodlib. 8. a. 13. hisce verbis: *Duobus modis aliquis ad peccatum obligatur, uno modo faciendo contra legem, ut cum aliquis fornicatur; alio modo faciendo contra conscientiam, etiamsi non sit contra legem..... illud autem quod agitur contra legem semper est malum, nec excusatur per hoc quod est secundum conscientiam.* Verba generalia sunt, & absque exceptione expriment omne quod sit contra legem naturalem (in ea quippe exemplificat S. Doctor) esse peccatum, nec à formali peccato excusari per hoc quod est secundum conscientiam. Atqui dum agitur contra remotè vel remotius spectantia ad jus naturæ, agitur equidem contra legem naturalem. Ergo semper est malum, nec à peccato formali excusatur ex hoc quod per ignorantiam est secundum conscientiam. Nulla proinde conscientia seu ignorantia ejusmodi est invincibilis, sed semper vincibilis. Non excusatur (inquam) à peccato formali. Quia de eo tam manifestè agit S. Thomas in verbis posterioribus, quam in prioribus, quibus dicit, quod *duobus modis aliquis ad peccatum obligatur, id est peccati reus inexcusabiliter efficitur, vel faciendo contra legem, etiamsi non contra conscientiam, vel faciendo contra conscientiam, etiamsi non contra legem.* Nec minùs vult formaliter peccare eum, qui agit contra legem, etiamsi non contra conscientiam, quam eum qui agit contra conscientiam, etiamsi non contra legem. Non minùs etiam manifestè id significant verba ista: *Illud quod agitur contra legem, semper est malum, nec excusatur per hoc quod est secundum conscientiam.* A quo enim dicit non excusari, nisi à formali peccato: Aliarum responsionum, quas Adversarii faciunt ad textum illum S. Doctoris, insufficientiam demonstrabimus l. 11. cap. 82. §. 3. ubi & apparebit argumentum, pro assertione nostra ex textu illo petito, hætenùs solum non esse, nec solvendum.

129 Alter textus S. Thomæ pro eadem assertione desumitur ex opusculo ipsius de decem præceptis in principio, ubi etiam indistinctè & absque exceptione sic loquitur: *Lex natura...*

nihil aliud est nisi lumen intellectus, insertum nobis à Deo, per quod cognoscimus quid agendum, & quid vitandum. Hoc lumen & hanc legem dedit Deus homini in creatione; sed multi credunt excusari per ignorantiam; si hanc legem non observent. Sed contra eos dicit Propheta Ps. 4. "Multi dicunt, quis ostendit nobis bona: quasi ignorent quid sit operandum. Sed ipse ibidem respondet: "Signatum est super nos lumen vultus tui Domine." In agente ergo contra legem naturæ S. Doctor non admittit excusationem per ignorantiam. Admitteret autem si ullam istius legis ignorantiam teneret invincibilem, ac prorsus involuntariam. Igitur nullam teneret esse talem, sed omnem teneret vincibilem & voluntariam, saltem in causa, scilicet in peccato aliquo per quod induta est. Cujusmodi ignorantiam à peccato non excusare docet lect. 7. in cap. 1. ad Rom. hisce verbis: *Si ignorantia causetur à culpa, non potest subsequentem culpam excusare.*

Unde 1. 2. q. 76. a. 3. docet quidem ignorantiam invincibilem excusare à peccato; sed ad 3. innuit, solam illam esse talem, seu à peccato excusantem (in materia utique juris naturalis) quæ totaliter aufert usum rationis. Cum enim sibi objecisset, hominem solum esse capacem peccati, in quantum est particeps rationis; per ignorantiam verò tolli scientiam, per quam ratio perficitur. Ergo ignorantia totaliter excusat à peccato. Respondet quod si esset talis ignorantia, quæ totaliter usum rationis excluderet, omnino à peccato excusaret, sicut patet in furiosis & amentibus; non autem semper ignorantia causans peccatum est talis. Et ideo non semper totaliter excusat à peccato. Ibidem etiam q. 94. a. 6. hoc quod ratio naturalis impeditur applicare commune principium legis naturalis ad particulare operabile, esse dicit propter concupiscentiam vel aliam passionem, vel etiam (ut paulò post addit) propter malas persuasiones, vel propter pravas consuetudines, & habitus corruptos. Quæ omnes causæ cum culpabiles sint, ignorantia quoque inde orta culpabilis & vincibilis est, non invincibilis & inculpata.

Accedit 1.º quod juxta S. Doctorem 3. p. 131 q. 80. a. 4. ad 5. ignorantia juris (naturalis utique, in ea quippe exemplificat) non excusatur, ut dum quispiam reputat non esse peccatum quod est peccatum, puta si aliquis fornicator reputaret simplicem fornicationem non esse peccatum mortale: quamvis in certis circumstantiis cognitu difficile sit esse peccatum mortale, v. g. dum quis educatus est in locis, ubi integra natio, v. g. Turcica, eam credit, suisque filii verbo & exemplo docet esse licitam, nec quispiam docet illicitam esse. Insuper lect. 3. in c. 1. l. 3. Ethic. dicit, quod ignorantia, quæ quis ignorat quid oporteat facere, vel vitare... non potest homini habenti usum rationis provenire nisi ex negligentia: quia quilibet tenetur adhibere sollicitudinem ad sciendum quid oporteat eum facere aut vitare, secundum legem, utique naturalem,

de qua sola agit Philosophus, quem ibi S. Doctor commentatur. Et optima est ratio S. Doctoris; vel ipso enim naturali lumine notum est, eum qui aliquid facere vult vel debet, debere scire sine, vel non sit licitum; debere proinde sollicitum esse ut faciat quod in se est ut hoc addiscat.

- 132 Accedit 2°. quod S. Doctor 1. 2. q. 71. a. 6. admittit approbatque Augustinianam definitionem peccati: *dictum, factum, vel concupitum contra legem Dei aeternam*, ipsiusque bonitatem hanc probat ratione: *Peccatum nihil aliud est quam actus humanus malus. Quod autem aliquis actus sit humanus, habet ex eo quod est voluntarius. Habet autem actus humanus, quod sit malus, ex eo quod caret debita commensuratione. Omnis autem commensuratione cuiuscumque rei attenditur per comparationem ad aliquam regulam; à qua si divergat, incommensurata, adeoque mala erit. Regula autem voluntatis humana est duplex; una propinqua, & homogenea, scilicet ipsa humana ratio. Alia est prima regula, scilicet lex aeterna. . . Et ideo Augustinus in definitione peccati posuit duo: unum quod pertinet ad substantiam actus humani, quod est quasi materiale in peccato, cum dixit: „ dictum, factum, vel concupitum. „ Aliud autem quod pertinet ad rationem mali, quod est quasi formale in peccato, cum dixit: „ contra legem aeternam. „ Quae duo cum reperiantur in actu deliberato, qui fit contra legem aeternam, licet ignoretur contrarietas ipsius ad legem aeternam; igitur actus ille iuxta S. Doctorem est actus formaliter malus & peccaminosus: utpote nulli suae regulae conformis; non enim legi aeternae (utpote ipsum prohibenti) nec ulli alteri morum regulae: cum nihil habeat rationem regulae actus humani, nisi quod legi aeternae conforme est, ab eaque derivatum. Eoque ipso quo actus ille est contra legem aeternam, est quoque contra aeternam iustitiam, contra aeternam sapientiam, contra aeternam honestatem, contra ordinem quem lex aeterna observari iubet. Igitur est formaliter injustus, insipiens, inhonestus & inordinatus, adeoque formaliter peccaminosus; nec à formali peccato excusatur per ignorantiam legis aeternae; nec proinde ignorantia istius legis esse potest invincibilis & involuntaria, sed voluntaria & vincibilis.*

- 134 S. Thomae & SS. Patribus concinunt veteres concorditer Theologi, uti testantur Gerson lect. 4. de vit. spirit. Alphonfus à Castro proximè referendus, Vasquez 1. 2. disput. 122. Comitulus 1. 5. respons. moral. c. 1. *Concors est sententia (ait Gerson) nullam in his qua legis divinae sunt, cadere ignorantiam invincibilem: quia facienti quod in se est Deus semper assistit, paratus illustrare mentem, quantum oportebit ad salutem. Theologi omnes (ait Alphonfus à Castro) concorditer docent, ignorantiam juris naturae neminem excusare à transgressione illius legis. Vasquez, licet isti doctrinam contrarius, pro ea refert Albertum Magnum, Alensem,*

Bonaventuram, Guilielmum Parisiensem, Guilielmum Altifiodorensis, Durandum, Gabrielem, Gersonem, Adrianum VI.

Insuper refert Henricum à Gandavo. Et referre etiam poterat Hugonem à S. Victore, S. Raymundum, S. Antoninum, S. Bernardinum Senensem, Gregorium Ariminensem, Cajetanum. Quos deinde secuti sunt Hesselius in explic. Decal. c. 21. Alphonfus à Castro 1. 1. de potest. legis pœn. c. 2. Comitulus loco citato per plura capita. Molanus in Compend. Theol. pract. tr. 5. c. 6. Sanbouius Doctor Sorbonicus, to. 2. tit. de probab. casu 194. Sinichius in Vindic. Decal. c. 8. & 9. Steyartius in suis Aphorismis disput. 2. Merenda in doctissimo suo adversus probabilitem volumine. Cardinalis Toletus tr. 7. de pecc. mort. c. 18. Facultas Theologica Lovaniensis, in articulis Innocentio XI. præsentatis. Antonius Charlasius de opin. delect. c. 21. (qui liber, uti supra dixi, Romæ anno 1695. in Typographia Camerae Apostolicæ impressus fuit, approbante Magistro S. Palatii, doctrinamque libri illius P. Josephus Alfaro Jesuita, ad examen ipsius ab eodem Reverendissimo P. Magistro S. Palatii deputatus, optimam censuit) Estius in 2. distinct. 22. §. 4. Ex sacro Prædicatorum Ordine eandem assertionem sequuntur Cajetanus in 1. 2. q. 76. a. 4. Contentonus to. 3. dissert. 6. c. 1. q. 5. Jacobus à S. Dominico in suis Elucidationibus Apologet. Moral. Christianæ circa delect. opinion. pag. 211. 240. & seqq. Natalis Alexander Theol. dogm. to. 7. pag. 161. Norbertus Delbecque in Dissert. Theol. de advertent. necess. ad peccand. pag. 217. Et hanc sententiam probabiliorum agnoscit Mercorus in Responsione ad epist. Theologi Parisiensis in fine. Eandem sententiam tradit noster Carolus ab Assumpt. in Triumpho Thomist. Ex familia Capucinorum Bassæus v. ignorantia. Ex familia Augustiniana Eminentissimus Cardinalis Norisius in Vindic. Augustinian. Christianus Lupus de opin. probab. c. 9. Franciscus Farvacquius, Leonardus Van Roy, Thomas San Terre, uno verbo tota Schola Augustiniana. Tota etiam penè Ecclesia Gallicana in Censura Apologiae Casuistarum, signanter Eminentissimus D. Cardinalis Forbinus de Janson, Episcopus Bellovacensis (tunc Dinienfis) Vantadurius Archiepiscopus Bituricensis, Gondrinus Archiepiscopus Senonensis, Godæus Episcopus Venciensis, &c.

Solum hinc exhibebo verba quinque articulo-
136
rum ex iis quos Deputati sacrae Facultatis Lovaniensis anno 1677. Innocentio XI. examinandos obtulerunt. 1. *Duo nobis innata sunt vitia originalia, concupiscentia, & naturalis legis ignorantia. 2. Uti nulla concupiscentia est insuperabilis; ita nulla eiusmodi ignorantia est invincibilis. 3. Quippe sicut omnis illa per divinae gratiae auxilium; ita etiam haec per ejusdem gratiae lumen superari potest. 4. Opera igitur nostra, naturali legi contraria, quae ex tali ignorantia*

norantia procedunt, à peccato plene excusari nequeunt, ne favore quidem ullius verisimilitudinis, vel probabilitatis. §. Ad summam potest subinde mortalis macula dilui in venialem.

137 Hæc doctrina, post exactissimum integri bien-
nii examen, non semel duntaxat, sed iteratò
judicata fuit immunis ab omni censura: eò
quòd ad instantiam quorundam Adversario-
rum, primo examini non acquiescentium, re-
vocata fuerit ad secundum, ne maturius exa-
mem desiderari posset.

§. IV.

Observatio notabilis pro intelligentia Veterum.

138 **A**sertionis nostræ veritas vel solo naturali
lumine ab ipsis quoque Ethnicis Philo-
sophis agnita fuit. Prout ex Anthistene, Pla-
rone, Aristotele, Cicerone, Seneca, & Epi-
cteti Arriano demonstrat Doctor Claes Ethi-
cæ suæ p. 1. c. 49. Unius Aristotelis verba re-
feram, qui l. 3. Ethic. c. 1. expressè tradit,
ignorantiam quidem facti; seu particularium
circumstantiarum, actus nostros accidentaliter
afficientium (quam vocat ignorantiam par-
ticularem) à malo subinde excusare; igno-
rantiam tamen juris naturalis (quam vocat
universalem) non excusare: quia non efficit
ut actio sit involuntaria, sed mala: Non idèò
quisque involuntariè agere dicitur, quia quid
expediat, nescit. Omnino enim illa ignorantia,
quæ quis eligit certum aliquod malum, non effi-
cit ut involuntaria sit actio, sed ut sit mala.
Quod idem de ea dici potest, quæ quis præcep-
ta benè vivendi generatim ignorat: talem enim
ignorantiam vitio vertimus. Quæ verò involun-
tariis facti actiones.... circa singulares rerum
circumstantias tota versatur; & tunc proprie
est venia locus.

139 Circa quæ verba istud est advertendum,
quòd non idèò Philosophus juris naturalis igno-
rantiam vocat universalem, seu (ut S. Tho-
mas loquitur 1. 2. q. 76. a. 2.) universalium ju-
ris præceptorum, quòd sola universalium juris
naturalis præceptorum ignorantia culpabilis
sit: sed quia (uti S. Doctor explicat ad cita-
tum Philosophi locum, fateturque Vasquez
1. 2. disp. 122. c. 1.) per ignorantiam univer-
salem, eam juris ignorantiam intelligit, quæ
quis ignorat jus naturale omnibus universim
hominibus ostendens, quid agere, quid fu-
gere debeant, sive juxta communissima juris na-
turalis præcepta, sive juxta specialia, specta-
to cujusque officio & statu, ab unoquoque
specialiter observanda.

140 Et hoc benè notandum pro intelligentia
veterum quorundam Theologorum, aientium
difficilia quædam juris naturæ à nonnullis in-
culpate ignorari posse, & juxta hoc limitan-
dum istud, quod Gratianus cap. turbatur 1.
q. 4. dicit: Ignorantia juris naturalis omnibus
adultis damnabilis est. Sensus est enim, quòd
non omnes explicitè scire tenentur omnia par-
ticularia legis naturæ præcepta, sed aliquain-

Tom. I.

culpate ignorare possint ignorantia speculati-
vâ, v. g. casus subiles simoniæ, si in matè-
ria istorum casuum nihil agere velint. Et hoc
est quod dicit Alenfis, sanctorum Thomæ &
Bonaventuræ in Theologia Magister, p. 2. q.
113. membro 8. dum ad hanc objectionem:
Doctores dubitant in casibus subtilibus simoniæ,
& hujusmodi peccatorum. Ergo non possunt sci-
ri à Laicis. Ergo non tenentur. Respondet:
quilibet tenetur scire implicitè vel explicitè,
particulariter, vel ad minus generaliter, sub
illa scilicet generali ratione quam dicitur natu-
ra; sed Laici non tenentur scire de quolibet
mortali explicitè, licet teneantur vitare in propria
ratione. Ita etiam Adrianus VI. quodlib. 1. a.
3. alphab. 2. Ignorantia juris naturalis quoad
prima principia juris naturæ, & alia quæ quis
pro officio vel statu scire tenetur (uti mercator
scire tenetur casus difficiles juris naturæ, in
quorum materia vult operari) unicuique est
damnabilis; non quoad ea, quæ pro officio
& statu scire non tenetur. Et sic credo limitan-
dum illud (dictum Gratiani) & istud sentit D.
Thomas 1. 2. q. 76. a. 2. in corp. Nec sanè Vere-
rum quicumque negat culpabilem esse igno-
rantiam difficultium punctorum juris naturæ, quæ
quis pro officio vel statu scire tenetur, vel in
quorum materia vult operari. Quia in istis tenetur
peccatum vitare, ut omnibus notum est;
vel ergo scire tenetur sibi licitum esse quod fa-
cere vult, vel à faciendo abstinere.

Hinc nullum mercatorem à peccato excu- 141
fati posse docet Adrianus, si contractum inie-
rit jure naturæ vetitum, quantumvis doctissi-
mi viri licitum esse judicassent. Ob rationem
dictam: eò quòd utique ignorantia juris na-
turæ damnabilis sit, in iis quæ quisque pro of-
ficio & statu scire tenetur. Ad mercatoris ve-
rò officium spectat scire, an contractus, quem
inire vult, licitus sit. Nec refert (inquit) quòd
ignorantia fortè ipsi invincibilis sit quoad dis-
solutionem (id est quòd ob contrarietatem opi-
nionum devenire non possit ad notitiam veri-
tatis, discernendo eam à falsitate opposita ap-
parente) nisi etiam invincibilis sit quoad pec-
cati evasionem. Quia (ut ait quodlib. 4. alph.
3. l. 1.) ignorantia invincibilis quoad dis-
solutionem, & vincibilis quoad evasionem, non
excusat ex toto à culpa.

Sed dices fortasse (inquit) hæc sententia 142
ferè totum mundum involvit: cum sic merc-
cantes, contractu jure naturæ illicito, quan-
tumcumque sequerentur Doctorum sententias,
non excusarentur à peccato: cum ibi igno-
rantia sit vincibilis quoad evasionem, absti-
nendo à contractu. Et similiter in multis aliis,
ut contrahendo cum alio, postquam maritus
lapsus fuerit in hæresim; quòd olim declara-
verat Cælestinus Papa esse licitum. Ad hanc
objectionem, quam hodie tam operosè exag-
gerant Adversarii, respondet Adrianus, non
totum mundum involvi: quoniam in simili-
bus verè confugientes ad se non sinit Deus
peccati labe inquinari, sed dat membris se

Rrrr

significationem, ut fugiant à facie archs, ut liberentur dilecti sui. Pl. 59. quasi dicat, quod metuentes ac diligentes se Deus instruat per internam inspirationem de modo fugiendi peccatum, v. g. abstinendo à contractu, vel occasionem illius removendo, &c. ut sic à peccato & damnatione liberentur.

s. V.

Eadem doctrina ratione multiplici comprobatur

143 **P**rima ratio est, quia quicumque deliberatè aliquid facit contra legem æternam, five quod secundum se est malum, perturbat naturalem ordinem, quem lex æterna conservari jubet, perturbarique vetat, etiam si ignoret se ordinem illum perturbare. Hoc enim facit quisquis v. g. deliberatè mentitur, pejerat, fornicatur, adulteratur; hoc enim sibi fieri non vult, & naturalis ordo quem lex æterna conservari jubet, est principium istud: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.* Ergo quisquis hoc facit, inordinatè, adeoque turpiter & peccaminosè facit, poenâque dignus est: siquidem ut D. Anselmus l. cur Deus homo c. 15. ait: *Poenas si divina Sapientia, ubi perversitas rectum ordinem perturbare nititur, non adderet, fieret in ipsa universitate, quam Deus debet ordinare, quaedam ex violata ordinis pulchritudine deformitas, & Deus in sui dispositione videretur deficere.* Ne contingat verò ista deformitas, nunquam deformitas illa contingit sine decore vindictæ, ut Augustinus loquitur l. 3. de lib. arb. c. 15. Quia, ut S. Thomas ait l. 1. p. q. 103. a. 7. *impossibile est quòd aliquid contingat prater ordinem divine gubernationis, sed ex hoc ipso quòd aliquid ex una parte videtur exire ab ordine divine providentia... secundum aliquam causam, necesse est quòd in eundem ordinem relabatur secundum aliam causam.* Quia, ut ait l. 2. q. 93. a. 6. *quantum deficit ex parte actionis, suppletur ex parte passionis, prout scilicet in tantum patiantur quòd lex æterna dicitur de eis, in quantum deficiunt facere quòd legi æterna convenit.* Nec excusare se quis potest per ignorantiam istius legis æternæ. Quia, ut Augustinus dicit in Pl. 57. *semper habet in corde suo unde judicetur, qui contra dictum ordinem legis æternæ aliquid facit. Quandoquidem manu formatoris nostri in cordibus nostris Veritas scripsit:* *Quod tibi non vis fieri, ne facias alteri.* Hoc & antequam lex daretur, nemo ignorare permissus est, ut esset unde judicarentur... Non enim scriptum in cordibus suis non habebant, sed legere volebant. Quia appetentes ea que foris sunt, à seipsis exules facti orant. Quia ergo & tu fugitivus es cordis tui, ab illo qui ubique est... ad teipsum intrò revocaris, ibi visurus te nolle pati quòd facis alteri. Ibi proinde quisque videt malum esse alteri facere quòd pati non vult. In isto proinde generali principio, *quod tibi non vis fieri, &c.* unusquisque confusè saltem & in genere cognoscit malum

esse, quod contra jus naturæ facit. Ad peccandum verò, formaliter sufficit generalis illa, implicita & consula cognitio. Et hinc se protinus offert

Secunda ratio, quòd utique jus naturæ nemo ignoret in particulari operabili, si ad commune illud juris naturalis principium debite reflectat, illudque ad particulare operabile bene applicet. Quòd autem illud ad particularia operabilia male applicet, provenit ex eo quòd extra se exul factus, ea que foris sunt inordinatè appetat; provenit proinde ex inordinatis concupiscentiis, passionibus, pravis consuetudinibus ipsius, sicut & ex malis persuasivonibus, & habitibus corruptis. Neque enim aliam causam (cum Apostolo & sancto Augustino) S. Thomas assignat l. 2. q. 94. a. 6. ubi sic: *Ad legem naturalem pertinent primò quaedam præcepta communissima, que sunt omnibus nota; quaedam autem secundaria præcepta magis propria, que sunt quasi conclusiones propinqua principiis. Quantum ergo ad illa principia communia lex naturalis nullo modo potest à cordibus hominum deleri in universali; deletur tamen in particulari operabili, secundum quòd ratio impeditur applicare commune principium ad particulare operabile propter concupiscentiam, vel aliquam aliam passionem. Quantum verò ad alia præcepta secundaria, potest lex naturalis deleri de cordibus hominum, vel propter malas persuasiones... vel etiam propter pravas consuetudines & habitus pravis: sicut olim apud quosdam non reputabantur atrocina peccata, vel etiam vitia contra naturam, ut etiam Apostolus docet ad Rom. 1. Quæstione etiam 77. a. 2. ad 4. dixerat quòd ille qui habet scientiam in universali, propter passionem impeditur, ne possit sub illa universali assumere, & ad conclusionem pervenire, sed assumit sub alia universali, quam suggerit inclinatio passionis. Videri etiam potest S. Doctor 2. 2. q. 15. a. 1. ubi dicit esse aliquod principium intelligibile per quòd homo intelligit alia; cui quidem homo potest intendere, vel non intendere. Et quòd ei non intendat, contingit dupliciter, sed utroque modo culpabiliter. Quandoque quidem ex hoc quòd habeat voluntatem spontaneè se avertemem à consideratione talis principii... alio modo per occupationem mentis circa alia que magis diligit, quibus ab inspectione hujus principii mens avertitur, &c. Et utroque modo cecitas est peccatum. Unde Bernardus serm. 80. in Cant. *Cur ignorat (inquit) homo ea que scire debet? nisi quia inclinans se ad hæc infima & terrena, thesaurizat sibi iram.**

Tertia ratio: ignorantia à peccato, & propter peccatum inducta, à culpa non excusat, quia est voluntaria in causa, uti docet idem S. Doctor lect. 7. in cap. 1. Rom. hæc verbis: *Ignorantia aliquem excusat, quando sic procedit & causat culpam, quòd non causatur à culpa, &c. Si verò ignorantia causatur à culpa, non potest culpam subsequentem excusare.* Atque hinc infert, Gentes (de quibus

Apostolus Rom. 1.) ob hoc quod scienter Deum non sicut Deum glorificaverunt, incidisse in ignorantiam & insipientiam, ex eaque immunditias multas commisisse. Dicit enim Apostolus: *Et non intellexerunt, quoniam qui talia agunt, digni sunt morte*; & nihilominus in illis excusationem non habuisse, sed inexcusabiles fuisse, prout & Apostolus expressè ait ibidem.

146 Quarta ratio: omnis ignorantia, etiam invincibilis per naturam, si vincibilis sit per gratiam, simpliciter est vincibilis, ut docet S. Thomas n. 119. laudatus cum S. Augustino; & per se clarum est, si gratia per quam vinci potest à Deo obtineri possit. Sed omnis ignorantia juris naturæ, etiam illa quæ (ob materiæ difficultatem) invincibilis est per naturam, vincibilis est per gratiam, & gratia per quam vinci potest, à Deo obtineri potest. Ergo simpliciter est vincibilis. Sola secunda pars subsumptæ propositionis indiget (si tamen indiget) probatione. Probatur autem ex divinis Oraculis, & Augustini testimonio num. 111. & 121. laudatis, necnon ex eo quod Deus (qui teste Evangelio, *illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*) semper paratus sit suam nobis gratiam dare, dummodò parati simus illam accipere, faciendo quod in nobis est ad illam obtinendam, juxta dicta c. 13. cor scilicet nostrum ab inordinato creaturarum amore expurgando, peccatum vitando, voluntatem Dei cognitam faciendo, veritatem toto corde quærendo, parati eam sequi quamcumque in partem eam cognoverimus, ejus denique cognitionem humillimis precibus à Deo postulando, quantum res tanta postulanda est. Quod profectò omnes homines in hac vita possunt, & si fecerint, gratiæ suæ lumen non defuturum Deus ipse promissit, quo saltem instruamur ut fugiamus à facie arcûs, uti probatum est n. 111. Et multa alia ad idem Scripturæ testimonia proferri possunt, illud v. g. quo Salvator ait: *Perite & accipietis, querite & invenietis, pulsate & aperietur vobis*. Enimverò lumen illud, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, non irrationabilium animalium oculos pascit (ait Augustinus l. 1. Retract. c. 10.) sed pura corda eorum qui Deo credunt, & ab amore visibilium rerum & temporalium se ad ejus præcepta implenda convertunt, quod omnes homines possunt, si velint... quamvis ii tantum velint, quibus voluntas à Domino preparatur. Quod ergo non illuminemur, nos ipsi in causa sumus, dum vel corporalium seu temporalium rerum amore tenebramur; vel non facimus quod in nobis est ad veritatem cognoscendam. Et sic ignorantia nostra nobis imputatur, utpote in causa ista vincibilis ac voluntaria.

147 Nec verò soli affectus erga res ex se malas putandi sunt intellectum nostrum obtenebrare; sed quicumque cor nostrum creaturis affigunt. Quia dum de creaturis illis quoquo modo obtinendis vel amittendis agitur, affe-

Tom. I.

ctus isti non solum non fiunt nos ea considerare quæ actionis alicujus malitiam ostenderent, sed insuper, quasi mali humores oculum inficientes, faciunt rem aliter apparere, quam aliis appareret.

Quinta ratio: vel homo, constitutus in 148 remotioribus juris naturæ, peccator est, vel justus? Si peccator, de eo Augustinus epist. 105. ad Sixtum rectè dicit: *Inexcusabilis est omnis peccator*, &c. Sibi namque peccator imputare debet, quod gratiâ ad veritatem cognoscendam necessariâ privetur; eâ namque ex justitia privatur ob peccata sua, per quæ indignum se omni reddidit gratiâ. Quod si eâ non privetur, sed misericorditer præveniatur; vel ei peccator fideliter cooperatur, vel non? Si sic: per Dei misericordiam magis & magis illuminabitur. Si non: sibi rursus imputare debet defectum ulterioris luminis, quodque ipsius defectu per ignorantiam peccet.

Si homo ille non sit peccator, sed justus: 149 vel vult & conatur (secundum præsentem quas habet vires) cognoscere quid Deus ab ipso talibus in circumstantiis exigat, vel non vult nec conatur? Si primum: facienti quod in se est viribus gratiæ, Deus gratiam non denegabit, quâ fugiat à facie arcûs, & liberetur à peccato. Si secundum: jam ex hoc culpæ suæ negligentiaque imputet, quod gratiam non obineat, quâ se illuminetur, adjuveturque, ut fugiat à facie arcûs.

Non melater, Bruynium Soc. Jesu S. Theol. 150 Lovanii Professore in Theibus ibi defensis 23. Novembris 1689. tit. de peccat. ignor. ut vim istius argumenti eluderet, dixisse, quod homo, absque culpa sua, aliquando privetur gratiâ necessariâ ad depellendas ignorantia tenebras.

At credendum potius Augustino & Aquinati, pronuntiantibus, quod auxilium gratiæ, quibuscumque non datur, ex justitia non datur, in pœnam præcedentis peccati. Hoc enim conformius est divinis Scripturis, quas vel ipsi proferunt Molinistæ, qui tam liberaliter gratias distribuunt Molinistice sufficientes, ut eas omnibus omninò hominibus, quamlibet sceleratis, excæcatis & obduratis concedant.

Respondebit fortè Bruynius, gratiam suf- 151 ficientem concedi quidem omnibus omninò hominibus urgente præcepto. At Deum non urgere præcepto nisi dum præit auxilio. Et ideò cessare præcepti obligationem, dum gratiâ necessariâ quis absque culpa privatur.

At hoc est divinare, de divinisque præcep- 152 tis non philosophari ex divina Scriptura, neque ex traditione (in qua responsio ista nullum habet fundamentum) imò neque ex solida aliqua ratione; quin potius contra rationem, quæ docet, legis naturalis præcepta esse indispensabilia, adeòque indispensabiliter urgere & obligare: cumque simpliciter & absolute scripta sint in cordibus nostris, velut signacula legis Dei aeternæ & incommutabilis, absolute & incommutabiliter obligant absque

restricōne ad casum concessa vel non concessa gratiæ, quam Bruynius rationabilius diceret nulli denegari, nisi ob peccatum, quàm legem incommutabilem & indispensabilem non obligare, dum secundum infundatam imaginationem ipsius necessarium deest auxilium. Sic enim cum Scriptura & Patribus loquere- tur, qui aliàs sine Scriptura & Patribus, imò & sine ratione loquitur, contra Theologos pas- sim omnes veteres ac modernos.

153 Accedit quòd si præcepta legis naturalis, ob defectum gratiæ, desinerent urgere & obligare, desinerent esse præcepta (cùm de ratione præcepti sit urgere & obligare subditos.) Atqui non possunt desinere esse præcepta, magis quàm lex æterna, cuius sunt descriptio: cùm perpetua sint, fixa, immobilia, im- mutabilia, sicut lex æterna. Nec certè ulla est veri species, quòd præcepta illa, ob defectum gratiæ, desinant esse præcepta: cùm gratia non detur ut præcepta sint præcepta, sed ut serventur præcepta.

154 Sexta ratio: dantur peccata ignorantia, etiam non affectata, quæ putatur bonum esse, quod malum est, nec menti recurrit ulla cogitatio vel suspicio actualis de malitia, prout ex Scriptura, traditione, ratione demonstra- bimus p. 5. Atqui nulla sunt ignorantia peccata, quæ minus excusari possunt, quàm ea quæ contra naturam legem committuntur. Cùm enim istius legis præcepta taliter scripta sint in cordibus nostris, ut forent omnibus natura- liter nota, si talis foret hodie natura homi- nis, qualem Deus creavit, eaque homo ra- tione utens consideraret ut oportet, debita- que considerationis impedimenta removeret, saltem per gratiam, quæ nullus privatur, nisi in pœnam peccati, saltem originalis (quo- modo scripta non sunt sic præcepta legis posi- tivæ, nec facta contingentia) minor est ap- parentia invincibilis seu excusabilis ignorantia præceptorum legis naturalis, quàm positivæ, & factorum illorum.

155 Septima ratio: ad peccatum propriè & for- maliter dictum sufficit quòd liberè & volun- tariè fiat aliquid, quod ex se sit contra legem æternam, ut constat ex definitione peccati per Augustinum tradita, à Theologisquæ omnibus recepta: *Peccatum est dictum, factum vel concupitum contra legem æternam.* Atqui quod- cumque liberè & voluntariè dicitur, fit, vel concupiscitur contra naturam legem, ex se est contra legem æternam. Igitur est peccatum propriè & formaliter; nec ad hoc necesse est ut formaliter voluntarium voluntate peccati; sed sufficit quòd directè & formaliter volun- tarium sit voluntate facti, prout Augustinus suprâ n. 124. dicit. Cùm enim factum istud ex se contrarium sit legi æternæ, eo ipso quo di- rectè & formaliter voluntarium est voluntate facti, indirectè & virtualiter voluntarium est voluntate peccati, uti probabitur p. 5. cap. ....

156 Octava ratio: non datur actus humanus seu voluntarius, indifferens in individuo, juxta

S. Thomam, communioremque graviorum Theologorum sententiam. Daretur autem, si daretur ignorantia inculcata legis naturæ, sal- tem in remotioribus, v. g. ignorantia præcep- ti naturalis, referendi omnes actus nostros in Deum, vel aliquem alium finem honestum (quod profectò præceptum, utpote contro- versum, non est de propinquieribus præcep- tis legis naturæ: cùm hæc à nemine Catholico controvertantur) talis namque foret omnis actus ex se indifferens, factus ob finem ex se similiter indifferenter (id est neque bonum, neque malum) ab homine inculpatè ignoran- te præceptum faciendi omnes actus suos prop- ter Deum, vel propter finem honestum & bo- num.

Nona ratio: sumitur ex omnibus divina 157 Scripturæ & SS. Patrum testimoniis, rationi- busque, quibus l. 8. demonstravimus obliga- tionem actualiter vel virtualiter referendi om- nes actus nostros deliberatos, in Deum prop- ter se dilectum, ita ut nunquam non peccet, qui actum aliquem deliberatum voluntariè fa- cit, non propter Deum. Ista namque relatio fieri nequit nisi per actum dilectionis Dei prop- ter se; nec ista dilectio in hoc statu naturæ corruptæ haberi potest nisi per gratiam, sal- tem actualem, ut constat ex dictis l. 9. At- qui gratia actualis inclinare non potest volun- tatem ad faciendum aliquid contra legem æter- nam, vel naturalem, magis quàm Deus ipse, qui talem actum indispensabiliter prohibet, sibi que proinde contrarius foret, si ad eum per gratiam suam moveret & inclinaret. Er- go nec Dei propter se dilectio, ad talem actum movere potest, nec eum imperare.

Confirmatur: vera Dei propter se dilectio 158 imperare non potest actum ab homine delibe- ratè volitum in ea ratione, sub qua per eum violatur lex æterna, etiam in circumstantiis, in quibus violatio ista ignoratur. Quando- quidem imperare nequeat actum quo creatu- ra amatur contra amoris ordinem, à lege æ- terna præscriptum, quo utique creatura prop- ter se amatur cum præiudicio divini amoris, etiam si taliter amans ignoret se amoris ordi- nem perturbare, imò putet se rectè amare; neque enim per ignorantiam istam magis evadit malum culpæ, quàm mala anima citato l. 9. enumerata, servitute scilicet, immundi- tiam, subjectionem sub inferiori bono con- tra naturam suam dignitatem, &c. Neque vera & ordinata Dei dilectio imperare potest a- ctum, qui non potest amanti non displicere, dum reflexerit ad inordinationem illius. At- qui Deum verè diligenti non potest non displicere inordinatus ille amor creaturæ, dum reflexerit ad inordinationem illius, licet igno- ranter admittam; nec potest de ea non dolo- re, de eaque pœnitentiam non agere, uti suo nos exemplo docuerunt Sancti, qui de tali amore doluerunt, pœnitentiamque egerunt. Neque enim ordinata dilectio ipsorum con- quievit in distinctione inordinationis materia-

lis & formalis, in qua Casuista nonnulli con-
quiescunt, nimis facile ex peccatis formalibus
evidentes materialia, & ex materialibus penè
nulla. Quo in puncto ipsis melius philosopha-
ti sunt Ethnici, v. g. Tullius l. 1. de leg. dum,
nullâ habitâ ratione ignorantia; dixit, quòd
eorum quæ sunt contra naturâ legem, *turpitu-
do ex ipsis vitiis facillimè perspici potest. Quid
enim fedius avaritiâ, quid immanius libidine,
quid contemptus umiditate, &c.?* Italica quo-
quæ & Romana Philosophia apud Stobæum
& Demophilum: *Servire* (inquit) *afflictibus
gravius est quàm tyrannis. Multo satius est mori,
quàm corporis incontinentiâ voluntariâ ani-
mum offuscare.* Similiter Philosophia Sancto-
rum formalem censuit inordinationem eorum
quæ contra naturâ legem etiam ignoranter
fiunt. Nec verus amator patris sui aliter cen-
feret de patricidio à se commissio, per actio-
nem voluntariam ex se occisivam ipsius.

159 Atque hinc deducitur ratio decima: nun-
quam enim homo, ratione utens, securus esse
potest, vel alios securos reddere, quòd incon-
sideratio sua, vel ignorantia quâ ignorat actio-
nem suam esse contrariam juri naturæ, etiam
in remotioribus, malitiam omnem formalem
absterferit à violatione istius juris. Nunquam
proinde securus esse potest quòd sua ignorantia
profus invincibilis fuerit ac involuntaria.
Quod dupliciter demonstratur. Tum quia ar-
gumenta hæcenus producta ostendunt, tam
ab autoritate Scripturæ, sanctorum Patrum,
& gravissimorum Theologorum, quàm à mul-
tiplici ratione, magis probabile esse quòd omnis
ignorantia practica juris naturalis, etiam quoad
conclusiones remotiores, vincibilis sit, & aliquo
modo voluntaria. Tum quia dato, non conce-
sso, quòd certum esset dari inculpatam, seu in-
vincibilem istius juris ignorantiam practicam;
nunquam tamen certus esse quis posset, ignoran-
tiam suam, ex qua naturâ legem violasset, ta-
lem fuisse, etiam si talem fuisse certò existima-
ret. Quia statim multa occurrunt quæ istam
suam existimationem insecuram reddunt. Pri-
mò scilicet ipsa rationum ipsius defectibilitas:
frequenter namque contingit hominem taliter
opinantem errare, aliaque esse judicia Dei,
alia hominum. Secundò fieri potuisset ut igno-
rantia ipsius provenisset ex peccato aliquo à se
commissio, in cujus pœnam ipsi defuisset gra-
tiæ lumen ad ignorantiam depellendam. At
hoc sufficit ad hoc ut ignorantia ipsius culpa-
bilis fuisset, ac voluntaria in causa illa. Ter-
tiò fieri potest, quòd Doctores ab ipso con-
sulti, etiam citra culpam suam, permisi fuisset
errare, in pœnam alicujus peccati ab ip-
so commissi. Ergo qui non est certus se Deum
non offendisse, certus esse non potest suam
illam ignorantiam profus invincibilem fuisse.
Uno verbo nunquam securus esse quis potest
de non data ulla culpabili causa istius suæ igno-
rantia; sive per peccatum, sive per defectum
alicujus ex requisitis ad impetrandam à Deo
gratiam, quæ ipsum à peccato ignorantia; præ-

servet, dando ipsi significationem ut fugeret à
facie arcus.

Et augetur difficultas ex hoc quòd lex na- 160
turalis, etiam in remotioribus, per se luceat,
saltem in aliquo generali principio, si debite
consideretur. Quisquis enim cognoscit menda-
cium v. g. cognoscit rem per se malam,
quàm sibi ab alio fieri nolle. Et quamvis lex
illa aliis clariùs, aliis minùs clarè luceat, ali-
quando etiam tam tenuis sit lux, ut ad eam
non attendatur; idèdque homines aliquando
negent, & constanter negent sibi cognitam
fuisse malitiam actionis suæ: ex hoc equi-
dem suspecta esse debet illa negatio, quòd
aliquando adhibeatur rebus adèd turpibus,
adèd horridis, adèd lumini naturali contra-
riis (inquit clarissimus vir Charlasius) ut in-
credibile sit, omnem profus abfuisse istius
turpitudinis, ac repugnantia; cum ratione no-
titiâ. Jure proinde metuere debent illi, ne
mentes ipsorum adèd fuerint per cupiditates
occupatæ, ut ipsis acciderit quod Marci 4. 12.
scriptum est: *Videntes videant, & non videant;
audientes audiant, & non intelligant.* Metuere
etiam debent ne subluentem veritatem negle-
xerint, ne falsam pacem ipsorum perturbaret;
ac per consequens ne quod tam leviter, tam
negligenter, tam obscure viderunt, minime
vidisse arbitrentur.

Ut enim qui tabulam cernit, videt omnia 161
quæ in ea exprimuntur, licet unum quid, v.
g. hominis depicti faciem, tam attentè consi-
deret, ut cætera ne vidisse quidem sibi videat-
ur; sic qui cognoscit quod facturus est (cog-
noscit autem quisquis deliberatè agit) cognos-
cit ejus malitiam (liquidem ex natura sua ma-
lum est) sed qui suam voluntatem exequi ar-
dentius appetunt, quàm divinæ obsequi, ani-
mum in eo quod sibi arridet designtes, ad
legem non advertunt. Huc usque Charlasius.

Perperam igitur aliqui probant, ignorantiam 162
juris naturalis, etiam circa gravissima deli-
cta, invincibilem esse, ex eo quòd qui ea
commisserunt, firmiter asseverant, se ne suspi-
ceatos quidem fuisse, legem naturalem à se vio-
lari. Cum id multis ex causis, eos non om-
ninò excusantibus, evenire poterit. Primò
vel quòd subluentem veritatem neglexerint.
Secundò vel quòd cupiditatibus abrepti, aliò
converterint oculos mentis. Tertio vel quòd
cum initio tenuis esset cognitio, iteratis pec-
catis paulatim eam extinxerint. Vel quartò
quòd nimia credulitate Scriptorum, præcipuè-
que Magistrorum suorum dictis fidem habue-
rint, non tam eorum pondere ducti, quàm
commoditate, &c. Si enim ista efficere pos-
sint, ut quis, gravissimum crimen patrans,
arbitretur obsequium se præstare Deo Joan.
16. 2. aut existimet, se adversus nomen Jesu
Nazareni debere multa contraria agere Act.
26. 9. multò magis ut non cognoscat se pec-
care, aut postea non recordetur se peccati ma-
litiâ cognovisse, dum illo se obstringeret.

Ergo si quid contra legem divinam, seu na- 163

turalem fecerimus, cum B. Paulo, aliisque Sanctis, veniam & remedium quaeramus in poenitentia, potius quam excusationem ex ignorantia, quam invincibilem non esse tot & tam graves Theologi cum sanctis Patribus docent. Ultima ratio assertionis nostrae petitur ex absurdo gravissimo quod sequitur ex opposita doctrina. Admittendam utique ignorantiam inculpatam, non solum praceptorum remotiorum juris naturae, sed & propinquo- rum, v. g. Decalgorum, & sic à toto excusari posse gravissima peccata, v. g. homicidia, adulteria, fornicationes, peccata contra naturam facta, &c. si non secundum se absolute spectata, saltem spectata sub speciali aliqua circumstantia malitiam eorum hinc & nunc obscuram, cognituque difficilem reddente. Sunt enim revera circumstantiae quaedam, quae malitiam peccatorum istorum (licet simpliciter & absolute loquendo perspicuam cognituque facilem) obscuram reddunt, cognituque difficilem, praesertim indoctis & simplicioribus. Si ergo, ob cognitionis difficultatem, admitti queat inculcata ignorantia malitiae actorum contra praepcepta remotiora legis naturalis, ob eandem similiter admitti poterit inculcata ignorantia malitiae actorum contra praepcepta propinquiora ejusdem legis.

165 Exemplum primum fit in homicidio, quod licet facile cognoscatur illicitum per se & absolute loquendo; sine operoso tamen discursu non cognoscitur an injustum pudicitiae, vel vitae nostrae invasorem non liceat occidere, si aliàs eam salvare nequeamus. An non sit licitum suffocare hominem rabie correptum, brevi equidem moriturum, ne plures alioqui inficiat & perdat. Quamvis etiam compertum sit, occisionem innocentis per se absolute esse vetitam; non perinde compertum est eam vetitam esse Judici, innocentiam ipsius privata scientia cognoscenti, dum in iudicio probatur esse nocens.

166 Exemplum secundum fit in adulterio. Tame- ti enim compertum sit istud esse crimen gravissimum per se & absolute loquendo; id non perinde compertum, an copula cum conjugata, consentiente marito, ad salvandam vitam ipsius sit illicita. Fuerunt enim qui licitam putarunt, deque malitia ipsius Augustinum dubitasse l. 1. de serm. Dom. in monte c. 17. In Republica quoque Romana non solum minime culpabiliter, verum etiam laudabiliter Cato uxorem suam alteri cognoscendam tradidisse perhibetur, inquit Augustinus l. de fide & operib. c. 7. sicut & apud Graecos id majorum & sapientissimorum disciplina licitum existimatum, & communi usu practicum Tertullianus testatur in Apolog. c. 39. Igitur communis usus, & sapientum illorum disciplina, in regionibus illis, adeo obscuram reddere potuit malitiam adulterii, marito consentiente, ut eam indocti saltem & simpliciores facile cognoscere non potuerint, copulamque illam, consentiente marito, dile-

ctionis actum existimare potuerint, sicut existimarunt Gnostici apud S. Epiphanium heresi 26. *Vir (inquit) concedens uxorem alteri, ait ad ipsam: Surge, & fac dilectionem cum fratre.*

Exemplum tertium fit in incestu cum patre; 167 quem esse per se & absolute flagitiosum facile cognoscitur; non in extrema aliqua circumstantia, in qua necessarius crederetur ad salvandum genus humanum, aliàs periturum. Quandoquidem S. Chrysostrum homil. 44. in Genes. Irenaeus l. 4. adversus haereses, & Theodoretus q. 69. in Genes. ab omni crimine excusent filias Lot, quae ex ignorantia putarunt accessum ad patrem sibi licitum, ad dictum finem. *Vide scopum diligenter (ait Chrysostrum) & omni eas liberalis crimine. Putaverunt generalem totius Orbis factum interitum, nullumque amplius superstitem.... Nullus igitur audeat filias condemnare, &c.*

Exemplum quartum in mendacio, quod 168 compertum est per se esse illicitum; sed ignorantia Ecclesiae definitionem non perinde compertum est, ne quidem licitum esse ad salvandum vitam patris. Cum mendacium officiosum, talibus in circumstantiis, licitum putarint sapientissimi Doctores, Origenes, Hieronymus, Chrysostrum, Didymus, Eusebius Emislenus, Theodoretus Heracleotes, Cassianus, aliique Patres, quorum sequelam magnam post se traxit Origenes, ait Sennichius in Saule exrege l. 1. §. 458.

Exemplum quintum fit in idololatria, cu- 169 jus malitia per se comperta est absolute loquendo, sed simplicibus saltem comperta non est, imò cognitu difficilis, iis in regionibus, in quibus non communi dumtaxat consuetudine usitata fuit tamquam pia & religiosa, sed & Principum edictis ac legibus praescripta, ab ipsisque etiam sapientibus Gentilitatis practicata. Item in immolatione filiorum idolo Moloch apud Canaanos habita inter legitima terrarum. In amoribus puerorum apud Romanos & Graecos. In latrociniiis apud Germanos olim frequentatis & laudatis. Item in fornicatione, quae ab integris nationibus (v. g. Turcica) frequentatur ut licita. Et similibus horrendis, quae licet vetita sint Decalogi praepceptis, simpliciores tamen facile cognoscere non possunt esse mala, dum vident in communi gentis suae more posita, & suae sectae sapientum iudicio approbata, majorumque auctoritate firmata; maxime si in eis veluti licitis insuper parentum suorum imitatione & instructione adeo constanter educati fuerint, ut de eorum malitia ne suspicionem quidem haberint ullam, magis quam filia Lot de malitia dicti incestus, in sententia Chrysostrum, aliorumque Patrum laudatorum. Nec tamen ista per ignorantiam excusari possunt, nec puerum ab idololatriis parentibus in idololatria velut licita & laudabili ab infantia educatum Augustinus excusat, uti nec Apostolus, uti vidimus n. 100. & 103.

Nec istud dumtaxat absurdum sequitur ex opinione admittente ignorantiam juris naturæ in totum à peccato excusantem id quod agitur contra illud, sed & alia multa. 1.º. quòd ignorantia ista non esset malum naturæ, sed bonum; nec peccati supplicium, sed Dei beneficium; quippe quæ innocentes redderet innumeratas actiones, quibus alioquin infernus deberetur. 2.º. quòd quando Deus *indefatigabili lege spargit penales cecitates super illicitas cupiditates* (prout Augustinus loquitur 1. Confess. 18.) peccatoresque, cum in profundum venerint, percutit cecitate, non puniat eos, sed misereatur. Cum tamen juxta Patres, nulla pœna in hac vita, gravior sit illà cecitate. 3.º. quòd à Deo petenda non esset illuminatio ad legem Domini cognoscendam (quam tamen Ecclesia in orationibus suis absque intermissione petit) sed potius ignorantia postulanda. 4.º. quòd animus sedulò excolendus non foret divinæ legis & sacrarum literarum studio, sed in sua potius ignorantia relinquendus. 5.º. quòd Pastores & Confessarii hominibus sibi commissis pessimè confulerent, eos diligenter de agendis & omitendis instruendo, Decalogique præcepta enucleatius ipsis exponendo. Satius quippe foret eos in profunda rerum istarum caligine relinquere, ut haberent unde excusarentur. Quæ omnia cum manifestè absurda sint, ad ea cavenda necessariò dicendum, quòd quodcumque homo amovet impedimenta omnis legis naturalis notitiam impediens; tam ex parte intellectus, quam ex parte voluntatis, omniaque adhibet media, quæ adhibere potest ac debet ad comparandam legis notitiam, nihil ipsi sit in jure naturali tam abstrusum, quod ipsi practicè non sit cognitum, sufficienter ad cavendum peccatum. Hoc enim divina probant promissa supra allegata.

§. VI.

Satisfit objectionibus.

170 **O**bjicies 1.º. Unum ex præcipuis argumentis nostris est, quod licet aliqua juris naturalis ignorantia sit invincibilis per naturam corruptam & cæcam; omnis tamen juris naturalis ignorantia vincibilis sit per gratiam, eamque concedi omni homini facienti viribus gratiæ omnia requisita ad eam impetrandam. At istud argumentum nimis probat; adeoque nihil probat. Probat enim omnem juris etiam positivi vel factorum contingentium ignorantiam vincibilem esse per gratiam, eamque concedi omni homini facienti viribus gratiæ omnia requisita ad eam impetrandam. Consequenter probat non dari infidelitatem negativam contra Ecclesiæ definitionem.

Respondeo negando minorem, ad ejus probationem nego assumptum. Est enim disparitas magna, quoad hoc, inter legem naturalem & positivam, & utriusque ignorantiam. Nam imprimis ignorantia juris naturalis non

velat objectum per se malum, nec tollit cognitionem illius, in ea ratione in qua est malum, ideòque non efficit objectum; in ea ratione quæ ex se malum est, esse involuntarium; ignorantia verò juris positivi velat objectum, in ea ratione in qua est malum, quia malum non est secundum se, sed secundum prohibitionem ipsi accidentalem & extrinsecam, cujus dum tollit cognitionem, nihil relinquit in objecto cognito quod malum dici possit. Qui enim aliquà die carnis esum vetitum esse nescit, licet velit esum illum, non vult aliquid quod ex se aliquid habeat pravitatis, sed quod ex se indifferens sit, atque ex se possit licitè fieri. Deinde qui vult objectum per se malum, licet directè & formaliter non velit ipsius malitiam, seu contrarietatem ad legem, vult tamen indirectè, & virtualiter, quia vult, id cui malitia seu contrarietas ad legem per se & essentialiter est annexa. Non sic homo qui vult carnis esum die vetito, nesciens esse vetitum. Denique homo creatus est à Deo legi naturali subditus, statim atque ratione utitur; eò quòd lex naturalis sit ipsi innata: non est autem creatus eodem modo subditus legi positivæ, eò quòd hæc non sit ipsi innata; eà proinde non obligetur confessim atque ratione uti cœperit; sed tunc demùm, cum fuerit ipsi sufficienter notificata. Unde cum infidelis non peccet contra fidem, non credendo in Christum nullò modo sibi prædicatum (sicut peccat qui voluntariè facit aliquid contra legem sibi innatam) necessaria non est ipsi gratia ad non peccandum infidelitate istà: utpote quæ non est peccatum. At omni homini naturæ legem ignorantem necessaria est gratia ad non peccandum, agendo contra illam: cum hoc vitare nequeat nisi illam cognoscat; ad quod in valde obscuris & difficilibus necessaria est in hoc statu gratia, quam Deus nemini negat, nisi ex culpa. Cum doctrina proinde nostra, seu potius Sanctorum, stat infidelitas purè negativa. Cum infidelitate etiam purè negativa communis stat doctrina veterum Doctorum, Hugonis à S. Victore, Alensis, Guilielmi Parisiensis, Alufiodorensis, S. Bonaventuræ, Gersonis, Adriani VI. &c. quòd facienti quod in se est viribus gratiæ, & non apponenti obstaculum culpa, Deus semper assistat per misericordiam suam, & vel per se, vel per Angelum, vel per hominem sufficienter ipsum illuminet ut credat necessaria necessitate mediæ ad salutem. *Hoc enim piè credendum est de misericordia Dei, ait Guilielmus Parisiensis, & ad divinam providentiam pertinet, ut cuilibet provideat de necessariis ad salutem, dummodo ex parte ipsius non impediatur;* ait S. Thomas q. 14. verit. a. 11. credere autem necessaria necessitate mediæ omninò necessarium est ad salutem.

Non ideò tamen infideli, non facienti quod in se est, ad peccatum imputatur quòd non credat necessaria necessitate mediæ, nullo modo sibi annunciata. Quia iste fidei necessariæ

defectus non est ipsi voluntarius in causa ista, in qua nullo modo potuit adverti. Ut autem effectus secutus ex causa culpabili, ad peccatum imputeretur, necesse est ut in causa illa potuerit adverti: cum nullo modo potuerit esse voluntarium, quod nullo modo potuit esse cognitum, ut constat ex definitione voluntarii.

172 Adversarii tamen similiter dicere non possunt, ea quae voluntariè fiunt contra jus naturæ ignoratum (ignorantiâ per peccatum inductâ) ad peccatum non imputari. Quia de iis dici non potest quòd nullo modo potuerint adverti; lex quippe naturalis, utpote sic scripta in cordibus hominum, ut nulla ipsam delect iniquitas (ut Augustinus dicit l. 2. Confess. c. 4.) externo non indiget annuntiatore, ideòque semper adverti potest ab eo qui voluntariè aliquid facit contra legem illam: cum voluntariè faciat id quod est de se intrinsecè malum, quodque ipse malum esse cognosceret, si debite reflecteret ad naturale lumen, quod in se semper habet, v. g. ad generale istud principium quod ignorare non potest, *quod tibi non vis fieri*, &c. à qua reflexione non impeditur, nisi per inordinatum sui & creaturarum amorem. Non sic est de illo, qui non credit necessaria necessitate mediis, sibi nullo modo annuntiata, v. g. Verbi incarnationem, mortem, resurrectionem, quia nullum habet in se lumen, vel principium naturale, in quo ea cognoscere valeat, ad illud debite reflectendo; ideòque ad id externâ indiget annuntiatione, vel certè internâ Dei revelatione supernaturali.

173 Ad id verò quod in objectione addebat, quòd si vera esset doctrina nostra, nulla etiam factorum contingentium ignorantia foret invincibilis inculpabilisque: quia similiter depleri posset faciendo quod in se est, scilicet orando, conscientiam expurgando, &c. Prorsus neganda est sequela, ob dissimilem prorsus rationem juris naturalis, factorumque illorum: lex namque naturalis homini connaturalis est, innocentique naturæ ipsius debita cognitio illius, nec nisi peccato, cordisque corruptione amissa, etiam quoad puncta remotiora. Unde nec cognitionem illam Deus negat cuiquam facienti quod in se est ad eam impetrandam, imò concedit, quantum necesse est ad salutem. At factorum illorum cognitio nec naturalis est homini, nec naturæ innocenti debita, nec peccato vel cordis corruptione amissa, nec ad salutem, sive ad vitandum peccatum necessaria. Et ideò non ita tenentur homines eam à Deo deprecari, nec tam certò impetrant, sicut impetrant ea quae ad salutem prorsus necessaria sunt. Nec Deus ita paratus est illuminare errantem in facto, sicut errantem in jure illo. Dum enim solius facti ignorantia hominem fallit, objectum in quod fertur voluntas ipsius, turpe non est & inordinatum, sicut dum fallitur per ignorantiam juris naturalis. Patet hoc posterius, dum

quis occidit inimicum, putans id sibi licitum. Patet & illud prius, dum occidit hominem sibi charissimum, putans esse feram.

Objicies 2°. Non omnes fufis ad Deum precibus vincere & à se depellere possunt juris naturalis ignorantiam. Nec enim hoc possunt infideles. *Quomodo enim invocabunt, in quem non crediderunt?* 174

Respondeo omnes id posse, mediâtè vel immediâtè. Unde quamvis infideles, eo instantu, id non possint immediâtè; possunt mediâtè: quia nullus est qui non possit & debeat se & Deum cognoscere; se, ut in plebisque, vel cæcum, vel caligantem; Deum, ut sapientiæ largitorem. Orandum proinde Deum pro sapientia. Nec verò ad vincendam hâc ratione ignorantiam necesse est speciatim nosse, quid in illa nos lateat; satis enim generatim nosse, nos multa ad directionem nostram necessaria ignorare. Quia hoc pacto satis admonemur, poscendam à Deo sapientiam, qui eam omnibus ut oportet petentibus dat sufficienter ad salutem.

Objicies 3°. Tametsi actus lege naturali vetitus sit ex se malus, si equidem non sit voluntarius voluntate mali, id est si agens non velit illum in ratione mali, eò quòd non cognoscat esse malum, non est hic & nunc malus moraliter & formaliter, sed physicè & materialiter duntaxat. Quia nihil est malum moraliter & formaliter, nisi sit voluntarium voluntate mali. Non est autem voluntarium voluntate mali, nisi cognitum sit in ratione mali. Quia, ut S. Thomas ait q. 3. de malo a. 8. *vultur voluntarium quoad id quod est ignoratum.... sive ignoretur deformitas actûs (puta cum aliquis nescit fornicationem esse peccatum, voluntariè quidem facit fornicationem, sed non voluntariè facit peccatum) sive ignoretur circumstantia actûs; sicut cum aliquis accedit ad mulierem, quam credit esse suam; voluntariè quidem accedit ad mulierem, sed non voluntariè ad non suam.* Ubi S. Doctor perinde dicit, non fieri voluntariè peccatum, dum ignoratur deformitas actûs, v. g. fornicationis, ac dum ignoratur circumstantia actûs, v. g. dum maritus accedit ad non suam, putans esse suam.

Respondeo 1°. argumentum istud esse sophisticum, nihilque omninò probare, quia nimis probat, nulla utique dari peccata ignorantia, etiam crassa. Quod est contra fidem: utpote contra Scripturam, quæ nos orare docet pro peccatis ignorantia. Nam Turca v. g. qui voluntariè committit fornicationem, crasse ignorans deformitatem ipsius, non peccabit moraliter & formaliter fornicando, sed physicè & materialiter duntaxat, secundum argumentum istud. Nec enim vult fornicationem secundum quod est deformis & mala, defectu cognitionis, sed secundum quod est fornicatio duntaxat. Unde in forma

Respondeo 2°. cum Cajetano, Estio, Gonetio, Contensonio, &c. eum qui vult actum

ex se malum, cognitum in ea specifica ratione, in qua intrinsecè, & quasi essentialiter malitiam involvit, non velle quidem malitiam directè formaliter & explicitè, eam tamen velle indirectè virtualiter & implicitè; atque hoc etiam modo eam cognoscere. Quisquis enim vult & cognoscit mali speciem, vult & cognoscit mali genus. Et qui formaliter vult unum ex duobus intrinsecè & inseparabiliter connexis, virtualiter vult & alterum, saltem si alterum virtualiter cognoscat. Virtualiter verò ipsum cognoscit, si possit & debeat cognoscere. Quod profectò potest & debet qui deliberatè facit actum ex se intrinsecè malum: scite enim potest & debet, an legi Dei æternæ conformis sit, an non. Cùm vel ipso naturali lumine notum sit, eum qui deliberatè aliquid agit, debere illud scire; atque adeò inquirere, studiumque, operam & diligentiam debitam non omittere, ut sciat. Si autem ad hoc faciat quod in se est, Deus ipsi per gratiam suam non deerit, saltem ut fugiat à facie arcûs. Si autem non faciat quod in se est, ignorantia ipsius est culpabilis, maximè cùm sit ignorantia juris, quod potest & debet scire. Quam Theologi passim cum S. Thoma culpabilem censent.

177 Accedit quòd, in peccante contra jus naturæ, licet hic & nunc non semper alluceat explicita & perspicua malitia actûs quem voluntariè facit, semper tamen alluceat principium agenti innatum, in quo actum luum damnat, & implicitè cognoscit, licet non explicitè. Nullus est enim, qui alterum decipit per mendacium, vel fraudat per furtum, adulterium, &c. qui interrogatus, an vellet per mendacium decipi, vel per furtum, &c. fraudari, non responderet id se nolle. Igitur omne illud damnat, & malum esse cognoscit in innato isto generali principio, quod tibi non vis fieri, &c.

178 Ex his facilè intelligitur S. Thomas: dum enim dicit: *Cùm aliquis nescit fornicationem esse peccatum, voluntariè facit fornicationem, sed non voluntariè facit peccatum*, loquitur de voluntario directo & formali: voluntariè enim formaliter facit fornicationem, sed non voluntariè formaliter facit peccatum, licet voluntariè virtualiter & indirectè faciat peccatum. Ita S. Thomam interpretantur meliores Thomistæ, quos inter Gonet tr. 6. de leg. disp. 3. Quòdque interpretatio ista sit legitima, constat ex iis quæ S. Doctor scribit 1. 2. q. 19. a. 6. *Si ratio errans dicat quòd homo tenetur ad uxorem alterius accedere, voluntas concordans huic rationi erranti est mala; eò quòd error iste provenit ex ignorantia legis Dei, quam scire tenetur*. Quibus verbis apertè declarat, ignorantiam juris naturalis, quam quis scire tenetur, non excusare à peccato, quia semper est volita indirectè, & in sua causa: partim scilicet in negligentia, quâ (sux salutis incurius) ad cognoscendam veritatem studium & operam, quam debet, adhibere non curat.

Tom. I.

Partim quia ea bona sponte diligit, ex quorum dilectione cæcitas mentis sequatur necesse est. Nam, ut Ambrosius 1. de bono mort. c. 9. art. *errat oculus, ubi errat affectus: affectus ergo deceptio, est deceptio visus*. Quia dum affectus hominis est corruptus, quærit ut concupiscat, non ut verum cognoscat. Et (ut profectur serm. 4. in Psal. 118. *amor inordinatus meretricis nos quibusdam illucibus capit, &... corporalium voluptatum facis illius, ut lateat in his veritas*). Ignorantiam ergo inde causatam non excusare, adeò verum est, ut S. Augustinus in exposit. inchoata in epist. ad Rom. doceat, peccata carnalia ne in ipsis quidem pueris & adolescentibus à mortali excusari per ignorantiam, ut suprâ vidimus. Recolenda etiam sunt verba S. Petri Damiani, ne quidem excusantis simplicem illum Eremitam; nam, ut ipse ait, *cui propensius remissio indulgentia competeret, quam illi, videlicet Eremitæ, qui nescientia malitiam pollutionis peccavit, qui per simplicitatis imperitiam cecidit, qui sibi hoc licere velut naturalis officii debuit aestimavit?* Nihilominus propter istud peccatum damnatus fuit. Quia per negligentiam ipsius accidit, quòd istius actûs malitiam nescierit. Siquidem ut S. Thomas 1. 2. q. 74. a. 7. ad 2. *ex hoc ipso quòd ratio superior non dirigit actus humanos secundum legem divinam, impediens actum peccati, dicitur ipsa consentire, sive cogitet de lege æterna, sive non. Cùm enim cogitat de lege Dei actum, eam contemnit: cùm verò non cogitat, eam negligit per modum omissionis cuiusdam*. Cur ita? quia (uti suprâ ipsum audivimus lect. 3. in c. 1. l. 3. Ethic.) *ignorantia quâ quispiam ignorat quid oporteat facere, vel vitare, non potest homini habenti usum rationis provenire nisi ex negligentia*. Aliud proinde est ignorare quid positivis Dei vel hominum legibus ordinatum sit; aliud verò ignorare quid secundum sempiternas divinæ justitiæ regulas justum sit. Illud enim nosse, disciplinæ est; hoc intelligere, sapientiæ. Illud diligentem investigatorem latere potest, quia non nisi ab alio homine, secundum viam ordinariam, disci potest: hoc verò, sic ab initio omni rationali creaturæ inscriptum est, ut ne ipso quidem potuerit totaliter deleri peccato. Nemini proinde in materia illius agentis absconditur, nisi qui vel culpabiliter investigare neglexerit, vel mentem ad alia culpabiliter averterit. Veritas enim non potest nisi veraciter loqui de justorum sapientia dicens: *Investiga illam, & manifestabitur tibi*. Eccli. 6. Siquando hominem, suis viribus derelictum, divina Scriptura dicit, non posse discernere, quid naturali lege præceptum sit, vel vetitum: sensus non est, quòd id non possit impotentia omninò involuntaria, quæ invitum premit; sed voluntaria, quæ nihil aliud est nisi voluntas obfirmata in amore visibilibus, per quem obstaculum ponit signato super nos lumini vultûs divini, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Et,

Sfff

ut homo subinde, ob materiæ obscuritatem, & difficultatem, tenebrasque per originale peccatum affusas, id non posset per naturam; saltem potest per gratiam, quam à Deo semper obanere potest, faciendo quod in se est.

179 Objicies 4°. S. Thomas 1. 2. q. 19. a. 5. non solum (inquit) id quod est indifferens potest accipere rationem boni; sed etiam id quod est bonum, potest accipere rationem mali, vel illud quod est malum rationem boni, propter apprehensionem rationis: puta abstinere a fornicatione bonum quidem est: si ergo proponatur ut malum à ratione errantem, voluntas erit mala, quia vult malum. Hinc Adversarii quidam inferunt: si abstinere à fornicatione propter ignorantiam invincibilem potest esse malum: ergo, durante errore, fornicatio ex apprehensione rationis erit bona, consequenter meritoria. Nam actuum oppositorum si unus est malus, alter est bonus.

180 Admissis verbis S. Thomæ, nego consequentiam, & mirum est consequens, Theologo Christiano tam indignum, à nonnullis Theologis Christianis admitti, ob rationem tam futilem. Tamen enim malè agit, qui à fornicatione abstinet, dum fornicationis abstinence per errorem illicitam putat (peccat enim contra conscientiam) non idè in eo positus errore fornicando benè agit, & meritorie. Imò malè agit, quia agit contra legem æternam; & illud quod agitur contra legem æternam semper est malum, nec excusatur per hoc quod est secundum conscientiam, ut S. Doctor ait quodlib. 8. a. 13. Qui etiam loco objecto a. 6. ad 2. expresse docet, quod voluntas concordans rationi erranti non semper est recta, quia non semper est concordans legi æternæ. Hanc autem concordiam ad 1. dicit esse necessariam ad voluntatem rectam & bonam: quia bonum (inquit a. 6.) causatur ex integra causa, malum autem ex singulis defectibus. Et idè ad hoc ut dicatur malum id in quod fertur voluntas, sufficit, sive quod secundum suam naturam sit malum, sive quod apprehendatur ut malum: sed ad hoc quod sit bonum, requiritur quod utroque modo sit bonum. Unde in corp. dicit, quod si ratio errans dicat quod homo teneatur ad uxorem alterius accedere, voluntas concordans huic rationi erranti est mala: eò quod error iste provenit ex ignorantia legis Dei, quam scire tenetur. Et lect. 2. in lib. 6. Ethic. Si electio debeat esse bona, oportet quod & ratio sit vera, & appetitus sit rectus.

181 Axioma verò additum in objectione, actuum oppositorum, si unus malus est, alter bonus est, plerumque fallit: cum sæpè contingat actuum oppositorum utrumque malum esse; unum quia contra conscientiam, alterum quia ex se contrarium legi æternæ; vel quia viciatum circumstantiâ malâ, v. g. negatio eleemosynæ mala est, cum potest & debet fieri eleemosyna; datio etiam eleemosynæ mala est, dum fit ex vana gloria. Nec oportet prodigalita-

tem, avaritiæ oppositam, esse bonam, ex hoc quod avaritia sit mala.

Objicies 5°. Sicut peccatum contra legem 182 positivam, idè malum est, quia prohibitum lege positivâ; sic peccatum contra legem naturalem, idè malum, quia prohibitum lege naturali. Ergo ignorans prohibitionem legis naturalis, tam non potest velle facere contra eam in ratione mali, quàm ignorans prohibitionem legis positivæ.

Respondeo; dissimulato antecedente, negando consequentiam: utpote in qua obiciens supponit falsum, dari videlicet ignorantiam invincibilem & profus involuntariam prohibitionis per legem naturalem. Non est ita; sed cum omnis ignorantia istius prohibitionis sit vincibilis, proveniatque ex negligentia, vel alia culpa voluntaria; etiam malum quod ad illam sequitur, in ista causa voluntarium est, sicut & prohibitio illius indirectè saltem cognita; cum cognosci potuerit, debentque.

Objicies 6°. Actus, idè malus quia lege 183 positivâ prohibitus, esse nequit voluntarius in ratione peccati, nisi aliquo modo cognitus sit in ratione prohibiti. Ergo actus, ex se malus, esse nequit voluntarius in ratione peccati, nisi aliquo modo cognitus in ratione ex se mali. Non eò ipso verò cognoscitur in ratione ex se mali, quo cognoscitur in ratione specificæ, quæ ex se mala est, seu malitiam involvit: quia actus ex se malus (v. g. mendacium) non eò ipso ex se malus est in humana cognitione, quo ex se malus est in re: quandoquidem actus, ex se mali in re, intellectui non raro proponantur, non in ratione mali, sed in ratione boni, ut docet S. Thomas 1. 2. q. 19. a. 5. cum ait: Illud quod est malum, potest accipere rationem boni, propter apprehensionem rationis.

Respondeo 1°. istud & præcedens argumentum nimium probare, adèque sophistica esse: probat enim, si quid probat, non dari peccata ignorantie, neque contra legem positivam, neque contra naturalem.

Respondeo 2°. aliquando peccari contra 184 legem, etiam positivam, non cognitâ prohibitionem illius, dum scilicet culpa tua est quod eam non cognoscas, v. g. esum carniū tali die esse prohibitum, quia neglexisti ire ad Missam parochoalem (in qua hebdomadæ obligationes annuntiantur) & ab iis qui ierunt inquirere.

Respondeo 3°. omnem hominem qui de 185 liberatè vult actum per se malum, eò usque eum cognoscere, ut ipsi nota sit ratio, sub qua intrinsicam habet malitiam, saltem indirectè, virtualiter, & interpretatè; vel certè non ignorare invincibiliter involuntariè & inculpate, sed vincibiliter voluntariè & culpâ suâ: quia potest & debet eam advertere, adverteretque si faceret quod in se est, à seque amoveret voluntarium advertentiæ impedimentum.

Deus enim *semper paratus est dare suam lucem nobis*, (ait Augustinus l. 2. de serm. Dom. in monte c. 3.) *sed nos non semper parati sumus accipere, cum inclinamur in alia, & rerum corporalium cupiditate obtenebramur.*

186 Porro cum dicimus, omnem juris naturæ ignorantiam esse vincibilem, hoc intelligimus practicè, non speculativè, sic ut si fecerimus requisita ad vincendam ignorantiam, practicè sic vincemus illam, ut nos inductura non sit in peccatum: vel enim Deus latentis mali notitiam infunder, vel aliquod immittet illius dubium, vel suspicionem, in qua positus, si magis inquirat, nec tamen ad perfectam veritatis notitiam perveniat, Deus docebit, ut, tutam partem sequendo, actionem illam omitat, vel alio modo hominem divertet, ne peccet, uti dixi num. III.

187 Objicies 7°. In omni alia scientia sunt conclusiones à principis suis adeo remotæ, abstrusæ, cognituque difficiles, ut earum plurimæ, post quodcumque studium, invincibiliter ignorentur ab hominibus, etiam in scientia illa verissimis. Similiter ergo in scientia morali: utpote in qua etiam corpus quod corrumpitur aggravat animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem; & difficile æstimamus que in terra sunt, & que in prospectu sunt invenimus cum labore. *Sensum autem tuum (Deus) quis sciet, nisi in Deus dederis sapientiam?* Sap. 9.

Respondeo negando consequentiam, in materia juris naturæ, in qua facientibus quod in se est, & non ponentibus obicem, Deus sapientiam promittit, quæ saltem fugiant à facie arcûs, & à peccato liberentur dilecti sui.

188 Objicies 8°. Licet Sancti veritatem & sapientiam tam sollicitè, tantæque cordis munditiæ, & tam frequentibus, tamque ferventibus orationibus quæsierint, Deus tamen ipsis veritatem in omnibus abstrusioribus punctis, jus naturale concernentibus, non manifestavit (uti constat ex eo quod alter alteri in ejusmodi contradixerit) igitur eam in nonnullis ejusmodi invincibiliter ignoraverunt. Certum quippe videtur, invincibilem meritò censei ignorantiam, quam tanta quærendi sollicitudo superare non potuit. Nec probabile videtur, Sanctos non fecisse quod in se est ad eam superandam.

Respondeo concedendo ipsos veritatem in nonnullis jus naturale concernentibus invincibiliter ignorasse speculativè, non practicè. Tamen ergo Sancti, ob rationem in objectione significatam, cæteris longè abundantius sapientiam à Domino consecuti sint, eisque Deus dederit significationem, ut in praxi (naturale jus concernente) fugerent à facie arcûs, à peccatoque liberarentur: quia tamen homines erant, nonnulla (ut homines) speculativè ignorare permitti sunt, ignorantia per tantam ipsorum diligentiam invincibili, & ideo alter alteri in ejusmodi doctrina nonnunquam contradixerunt inculpate; per consequens ab-

Tom. I.

que præjudicio sanctitatis suæ. Verum nec docendo, nec agendo permitti sunt ignorare practicè saltem ignorantia graviter culpabili; sed si quando in istis ut homines practicè erraverint, error ipsorum, ob negligentia levitatem, (à qua immunes non fuerunt Sancti) venialis fuit. Nec tamen existimandum quod practicè erraverint in multis, multò minùs in omnibus quæ contra jus naturale docuerunt. Quia mentem quidem suam super propositis sibi quæstionibus exposuerunt, declararuntque quid certum, quid probabile, quid dubium, quid periculosum sibi videretur (in quo nihil mali) sed sequacibus doctrinæ suæ in rebus controversis securitatem non promiserunt; imò eam cautelam docendo adhibuerunt, ut doctrina ipsorum causa esse non posset ruinæ aliorum: siquidem monuerunt securitatem à se dari non posse, nec datam valere, si à cælesti Patrefamilias non acceptaretur. Ita Augustinus homil. 11. inter 50. Unde super re non nihil difficili consultus, *Dico (inquit) in conspectu Dei timori vestro, timorem meum: penitentiam dare possum, securitatem dare non possum.* S. Thomas quoque supplem. q. 6. a. 5. cum docuisset peccatorem non teneri statim datà opportunitate confiteri, sed contritum differre posse, dum tempus urgeat: addidit *periculosum esse differre.* S. Raymundus, libro seq. sub finem referendus, ne quidem ausus fuit securitatem dare retinenti bona legitime præscripta, Domino postea comparente, tamen si sententia permittens, in jure fundata, per univertum Orbem Christianum usu esset recepta. Denique S. Augustinus, S. Thomas, & alii sancti Doctores, tamen in casibus particularibus sensum suum expresse, generalia tamen principia tradiderunt, quibus monuerunt nullam opinionem vel doctrinam falsam à peccato excusare posse agentem contra legem æternam, uti videbitur loco proxime relato. Et ipsimet suis adeo diffisi sunt opinionibus, ut Augustinus l. 22. de Civit. Dei c. 23. testetur, quod *vigiliis continuis excubant justi, ne opinis verisimilis fallat, ne decipiat sermo verus, ne se tenebra alicujus erroris offundant, ne quod bonum est malum, quod malum est bonum credatur.* Quia, ut S. Gregorius ait in 1. Reg. 3. *est in sanctorum virorum oculis rehta sunt ea qua agunt; ante omnipotentis Dei oculos qualia sunt scire non possunt.* Unde & bona qua prevalent incessanter agunt, & super se tonantem illam judiciorum abyssum pertimescunt. Et ut ait l. 5. Mor. c. 6. *sua etiam bene gesta formidant, ne cum bona agere appetunt, de actionis imagine fallantur, ne pestifera tabes purredinis sub boni specie lateat.* Sciunt enim quia, corruptionis adhuc pondere gravati, dijudicare bona subtiliter nesciunt; & cum ante oculos extremi examinis regulam deducunt, hac ipsa in se nonnunquam & qua approbant meruunt, & totà quidem mente in eterna desiderant, sed tamen de incertitudine operum trepidi, quò gradiantur ignorant. Et c. 7. *justi in ipsis bonis*

operibus positis trepidant, ac ne in eisdem occulto aliquo errore displiceant, continuis lamentis vacant. Nec dubium quin de iis Augustinus gemens cum Psalmista dixerit: *Ab oculis meis munda me Domine.* Dicit enim epist. 95. aliàs 250. ad Paulinum, loquens de intellectu difficilibus: *Ego in his quotidie me peccare fateor, & ignorare quando, quovè modo custodiam id quod scriptum est, peccantes coram omnibus argue...* Quis in his omnibus tremor, mi Pauline, sancte homo Dei? Quis tremor, quæ tenebræ? nonne putamus de his esse dictum: „timor & tremor venerunt super me, & contexerunt me tenebræ? „ Qui etiam l. 4. de orig. anim. c. 1. *Neque enim negare debeo, sicut in ipsis moribus, ita multa esse in tam multis opusculis meis, quæ possint iusto iudicio, & nullâ temeritate culpari.* Et epist. prælimin. in l. ad Simplician. *Unde tanta felicitas literario labori nostro, quo in librorum quorundam conscriptione sudavimus, ut à tua dignatione legerentur? Nisi quia Dominus... consolari voluit curas meas, & à timore recreare, quo me in talibus operibus necesse est esse sollicitum, necubi fortè in doctior vel incautior, quamvis in planissimo campo veritatis, offendam? Idèd ergo epist. 122. ad Paulinum in præmio dicebat: *Nolo auctoritatem meam sequaris, ut idèd pures tibi aliquid necesse esse credere, quoniam à me dicitur. Quia (ait epist. 7.) plura fortasse quàm etiam maledici opinantur, verba dixerim, quæ mallet revocare si possem... sed angit me planè Horatiana sententia: nesci vox missa reverti.* Et in l. de dono persev. c. 21. prope finem: *Neminem velim sic amplecti omnia mea, ut me sequatur, nisi in iis, in quibus me non errare perpexerit. Nam propterea nunc facio libros, in quibus opuscula mea retractanda suscepi, ut nec me ipsum in omnibus me secutum fuisse demonstrarem.**

190 Nihil ergo ex doctrina Sanctorum, sive ex consiliis, iudiciis, scriptis, & doctrinis ipsorum contra assertionem nostram erui potest: cum ex una parte in iis erroris se obnoxios humiliter fassi fuerint, & idèd sequacibus suis securitatem promittere ausi non fuerint. Ex alia verò parte omnes juris naturæ violatores generatim (absque exceptione remotiorum conclusionum ipsius) peccare pronuntiaverint, nec unquam eos per ignorantiam excusaverint.

191 Hoc unum ex doctrina & moribus ipsorum erui potest, culpam (per juris illius ignorantiam) de mortali venialem fieri posse. Cum enim (inquit Steyartius in Aphorismis suis disp. 2. n. 12.) certum sit culpam per talem ignorantiam saltem minui; nec usquam in Scriptura, aut SS. Patribus, limes iste aut terminus habeatur, quod solum ita minui possit, ut tamen mortalis maneat; cumque insuper in factis & jure positivo constet diminutionem illam, ratione indeliberationis fieri usque ad venialem; nec Sancti dicendi sint mortaliter deliquisse, si quando inadvertentiâ vel negligentia levi contra jus illud per ignoran-

tiam deliquerint, ut se aliquando cum omni sanctitate sua deliquisse humiliter fassi sunt; nihil est quod asserere cogat, diminutionem usque ad culpam venialem in materia difficilima juris naturæ, fieri nunquam posse.

Casus talis diminutionis (prosequitur Steyartius) plures esse possunt, sed inter alios hic est illustrior, & magis indubitatus. Coarctatur quis inter duo præcepta juris naturalis ex remotioribus. Fluctuat utram in partem sibi eundem sit, ut peccatum declinet. Tandem verò eligit eam quæ sibi tutior videtur; sed tamen reipsa falsa est: adhibuit autem omnia requisita ad vincendam practicè ignorantiam; sed non adhibuit omnino plenè, ita ut fortè superfit negligentia levis. Talem ita leviter negligentem non permittendum à Deo ut in errorem cadat, nulla est in Scripturis promissio, quæ nos certos faciat; casurum verò mortaliter quis ausit aut velit asserere? Cæterum ne istiusmodi diminutio nimium extendatur, observanda sunt sequentia. Primò, nonnulla adèd esse gravia, ut nulla ignorantia eorum malitiam diluat in venialem.

Nonnulla etiam, minus enormia, talia esse, ut minimo negotio cognoscatur gravis eorum malitia, si homo mediocriter faciat quod in se est. Tertio, in cognitu difficilibus consideranda sunt quæ pro vincenda ignorantia vel adhibita fuerunt, vel neglecta remedia: cum hinc iudicandum sit, an magis, an minus voluntaria sit ignorantia. Denique habenda est ratio incapacitatis subjecti, sive ratione ætatis, sive ratione hebetudinis ingenii ad cognoscenda cognitu difficilia; sicut & defectus occasionis adhibendi ea per quæ cognitio veritatis acquireretur.

Objicies 9°. Sicut non omnibus, propriâ culpâ obicem non ponentibus, datur gratia impediens omnem concupiscentiæ motum; ita nec gratia impediens omnem juris naturalis ignorantiam.

Respondeo: sicut omnibus facientibus quod in se est datur gratia impediens ne quis peccet per concupiscentiam; ita & gratia impediens ne quis peccet per ignorantiam. Istud proinde argumentum, & similia solum probant dari ignorantiam juris naturæ speculativè invincibilem; non practicè.

Objicies 10°. Si nulla ignorantia à peccato formali excuset agentes contra jus naturale, etiam in remotioribus; consequenter, nec ulla probabilitas, sive nulla opinio, vel inter probabiles probabilissima, vel etiam moraliter certa, si falsa sit. Hujus argumenti aliorumque plurimorum huc spectantium solutio efficax videri potest libro sequenti, à capite 82. ad 89. ubi & ostendemus ex assertionem nostram consequens non esse, quòd in omnibus agibilibus nostris necessaria erit fidei vel evidentie certitudo. Talis namque certitudo non requiritur v. g. de statu gratiæ ad dignam Communionem, sed sufficit certitudo moralis. Qui etiam moraliter certus est se confessum aliquod mortale, non tenetur amplius illud confiteri,

Qui probabilius existimat se legisse horas, ad amplius non tenetur, &c.

195 Objicies 11°. Sequitur ex doctrina nostra semper accipiem ac periculi plenam rem esse alii consilium de moribus date secundum opinionem non omnino tutam in materia juris naturalis: cum ea in materia error & ignorantia nec in remotissimis excuset, sive doctorem, sive agentem.

Respondeo ita esse, si securitas promittatur, quae in sola veritate est, uti probabitur citato cap. 82. Enimvero manet semper immota Dominicae sententiae veritas: *Si caecus caeco ducatur praestet, ambo in foveam cadunt.* Caecus est autem quisquis opinionem aeternae Veritatis contrariam sequitur: cum verum lumen, veritatem utique non cernat. Corruet proinde in foveam, si secutus fuerit fallax illud lumen, quod ipsi falsitatem exhibet, similitudine veritatis fallentem, & alios in eandem secum foveam trahet, si ducatum ipsis praestiterit securitatem promittendo: quia ipsius causa erit praecipitii. Tamen peccaturus non sit, nec alius futurus causa spiritualis ruinae, si simpliciter exponat ipsis mentem suam, eo modo quo de Sanctis dixi supra n. 188. sub finem.

196 Objicies 12°. S. Augustinus l. 22. contra Faust. c. 75. docet militem sub Rege (etiam sacrilego) recte posse illo jubente bellare, cui quod jubetur vel non esse contra Dei praecceptum certum est, vel utrum sit, certum non est. Per consequens id posse in dubio de justitia belli, tamen bellare injuste sit contra jus naturae.

Respondeo (cum S. Antonino) dubium militis de justitia belli, non esse dubium juris, sed facti. Quia est dubium an Rex habeat vel non habeat justas bellandi causas. Quod ad subditos non pertinet examinare.

197 Eadem est solutio ad varios ejusmodi casus. Verbi gratia controvertunt Theologi, an Judex ad mortem damnare possit innocentem, probatum in judicio nocentem. Judex alius irreprehensibilis, constitutus in isto casu tentationis, Deum pro instructione saepius instanter oraverit, viros doctos consuluerit, ex eorumque directione concluderit, datam Judicibus a Deo potestatem occidendam, non agit contra jus naturae, ipsum ad mortem condemnando, etiam si Deus hanc potestatem Judicibus non dederit; sicut nec Deus dispensaret in jure naturae, si hanc potestatem Judicibus daret. Quia jure naturae non prohibetur occisio innocentis facta auctoritate divina, sed facta auctoritate privata. Ignorantia proinde Judicis est ignorantia facti, non juris naturalis. Non enim ignorat an liceat occidere innocentem auctoritate Dei; sed hominis, qui non est auctor vitae & necis.

198 Item matrimonium juxta communem sententiam jure naturae est indissolubile, per se loquendo. An vero Deus dederit potestatem illud dissolvendi propter adulterium, multi

dubitarunt, etiam integra Synodi, tam provinciales, quam nationales, potestatem ad id a Deo datam olim affirmarunt, sinistre interpretantes illud Matth. 19. *Quicumque dimiserit uxorem, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, reprobatur.* Non omnes tamen qui, has Synodos secuti, talia matrimonia dissolverunt, & alias uxores duxerunt, damnati fuerunt: quia non peccaverunt contra jus naturae ex ignorantia juris, sed ex invincibili ignorantia facti, invincibiliter credentes sibi datam a Deo hanc potestatem, qui eam haud dubie dare potuit. Est autem indubitatum dissolvi posse matrimonium auctoritate divina.

Neque ista sunt contra nostram de ignorantia juris naturae doctrinam, quae dicit ex toto excusari non posse, quod voluntarie fit contra jus naturae, in ea ratione in qua est contra jus naturae, v. g. mendacium in ratione mendacii. Quod profecto nulla excusat verisimilitudo vel probabilitas, etiam fundata in auctoritate nonnullorum Sanctorum, qui licitum crediderunt aliquando uti mendacio, velut helleboro, ad vitandam v. g. mortem innocentis. Quancumque enim fuerit Sanctorum illorum auctoritas, excusare non potuit ex toto illos, qui ipsorum opinionem in praxi fuerunt secuti, prout in proximè memoratis casibus excusare potuit probabilissimè praesumpta auctoritas Dei.

Denique isto etiam sensu S. Chrysostomus excusavit filias Lot, penes invincibilem ignorantiam facti; quia crediderunt Deum, qui dixit, *crescite & multiplicamini*, &c. concessisse potestatem utendi corpore patris, ne genus humanum periret, in casu quo existimarunt solum patrem cum filiabus suis in mundo superesse.

Objicies 13°. Idem Augustinus l. 1. de serm. Dom. in monte c. 16. non audeat peccati damnare eum, qui, ad evadendam mortem, uxoris suae usum alteri viro permisit, judicans usum illum eo casu non esse adulterium.

Respondeo negando antecedens, utpote tanto Doctore injuriosum, qui serm. 243. dicit, quod secundum omnium Scripturarum auctoritatem adulterium committere nunquam licet. Et loco objecto negat dictum Apostoli: *mulier non habet potestatem corporis sui, sed vir*, &c. posse in tantum valere, ut femina, permittente viro, vel vir, permittente femina, cum non suo vel non sua possit concumbere. Quod (inquit) omnium sensus excludit. Narrato quidem facto mulieris Antiochenae, quae, ut maritum a morte liberaret, ipso jubente, corporis sui copiam alteri fecisse narratur: dicit, *non ita respicere hoc sensum humanum, quod in illa muliere, viro jubente, commissum est, quemadmodum antea, cum sine ullo exemplo res ipsa poneretur, horruiimus.* Sed hoc non est asserere, quod non sit contra Scripturarum omnium auctoritatem, sed solum quod ob particularem illam circumstantiam non ita clare sit contra rationem purè humanam, quae ple-

rumque fallit, & quæ nisi per Scripturarum divinarum auctoritatem corrigeretur, forte etiam non ita horreret, permittere concubium uxorata cum non suo, pro honore & fama, quam alioqui prostituere paratus esset inimicus homo. Cum apud Casuistas quosdam pro honore & fama liceat, quod licet pro vita.

202 Objicies 14°. Ex doctrina nostra sequitur, eum qui contra naturam legem peccavit ex ignorantia illius, & ideo peccatum illud nunquam confessus fuit, teneri generalem vitam confessionem instituere, saltem à tempore quo tale peccatum commisit: cum peccatum illud remitti non potuerit, quod ideo nec confessus nec detestatus fuit, quia peccatum esse ob ignorantiam non credidit.

Respondent plerique Veteres, negando sequelam: quia potuit interim confessiones validas fecisse, sed informes.

203 Alii qui confessiones validas & informes non admittunt, sequelam admittunt, nec in ea majus absurdum inveniunt, quam in communi Theologorum doctrina, de confessionibus factis cum omissione alicujus necessarij necessitate medijs ad justificationem. Norunt quippe Confessarii, qui penitentes suos diligenter examinant, quam multi ex ipsis non satis instructi sint circa quædam ex illis, quamque verè S. Carolus Borromæus p. 2. c. 18. dicat: *Si Confessarius majorem industriam in iis examinandis posuerit, non dubium est quin plures deprehendet, qui nunquam (ut oportuit) Sacramento penitentia peccata sua expiarint. Quod cum fuerit ab eo animadvertsum, ostendet eis, quòd... totius vite confessionem instituere, ac studio vehementi in salutem suam incumbere tenebuntur.*

204 Non videntur tamen invalida universim fuisse confessiones omnes eorum, qui peccatum aliquod contra naturam legem ignoranter commissum non exposuerint. Maxime si semel dumtaxat vel raro illud commiserint, nec am-

plius habuerint propositum simile quid deinceps committendi: cum solum confitenda sint peccata, quibus post debitum examen se Deum mortaliter offendisse fideles meminerint, & quorum conscientiam habent. Tale proinde peccatum dimitti potuerit per generalem peccatorum detestationem, perceptamque de illis absolutionem, eo modo quo dimittitur peccatum oblitum. Tunc ergo sufficit peccatum illud ignoranter commissum confiteri cum iis quæ de novo commissa fuerint.

Objicies 15°. Nullus peccat in eo quod vitare non potest. Sed juris naturalis ignorantiam, circa remotiora, plerique minus docti vitare non possunt: cum ne docti quidem omnem vitare possint.

Respondeo juris naturalis ignorantiam, in iis quæ à nobis agenda sunt, vel cavenda, semper vitari posse practicè, licet non semper speculative. Nec à peccato excusare ignorantiam juris naturalis invincibilem quoad dissolutionem, dummodò vincibilis sit quoad evasione, ut loquitur Adrianus VI.

Objicies 16°. Ista nostra doctrina nova est & Janseniana.

Respondeo eos qui hoc objiciunt, vel doctrinam nostram per insignem calumniam traducere, vel inscitiam suam manifestè prodeire, explosioneque magis, atque contemptu, quam responsione dignos esse. Cum enim doctrinam nostram tradiderint SS. Patres, & passim Theologi veteres, superiorique sacculo (ante Jansenium) Theologi illustres (ut supra monstravimus, etiam ex testimonio duorum insignium è Soc. Theologorum) quomodo nova, quomodo Janseniana? Docuerit, vel non docuerit eam Jansenius, ubi & quando propterea damnatus? Puerilis ergo, sanctisque Patribus, totque illis Theologis, Veteribus ac Recentioribus injuriosa, atque inscitia plena est objectio illa.

P A R S V.

De peccatis ignorantia.

C A P U T P R I M U M.

De fide est dari peccata ignorantia.

IX ignorantia nullum peccatum committi, unus est ex erroribus Abaelardi, propter quos Guilielmus Abbas ad Gaufridum, Episcopum Carnotensem, & ad S. Bernardum, in hæc verba scripsit: *Dico vobis, periculose fletis, tam vobis, quam Ecclesia Dei.* At non siluit Bernardus: nam errorem illum epist. 77. ad Hugonem de S. Victore fidei contrarium esse, clarissimis S. Scripturæ testimonijs demonstravit, ut sequitur.

Is forsitan qui asserit non posse peccari per ignorantiam, nunquam pro suis ignorantibus deprecatur, sed potius Prophetam irridet, deprecantem & dicentem: "Delicta juventutis meæ, & ignorantias meas ne memineris: " Forsitan reprehendit Deum, exigentem pro peccatis ignorantia satisfactionem. Loquitur enim in Levitico ad Moysen, dicens: " Anima, si peccaverit per ignorantiam, feceritque unum ex his quæ lege Domini prohibentur, & pecca-